

PIKAVIPPEIHIN LIITTYVÄN LAINSÄÄDÄNNÖN UUDISTUSTEN VAIKUTUS

Tiina Puhakka

Opinnäytetyö
Marraskuu 2011

Liiketalouden koulutusohjelma
Yhteiskuntatieteiden, liiketalouden ja hallinnon ala

Tekijä(t) PUHAKKA, Tiina	Julkaisun laji Opinnäytetyö	Päivämäärä 14.11.2011
	Sivumäärä 66	Julkaisun kieli suomi
	Luottamuksellisuus () saakka	Verkkojulkaisulupa myönnetty (X)
Työn nimi PIKAVIPPEIHIN LIITTYVÄN LAINSÄÄDÄNNÖN UUDISTUSTEN VAIKUTUS		
Koulutusohjelma Liiketalouden koulutusohjelma		
Työn ohjaaja(t) VANHANEN, Pekka		
Toimeksiantaja(t)		
Tiivistelmä <p>Opinnäytetyön aiheena oli tutkia pikavippeihin liittyvän lainsäädännön uudistusten vaikutukset Kuluttajaviraston, kuluttajaneuvonnan sekä velkaneuvonnan näkökulmasta. Vuonna 1993 uusittu kuluttajansuojalain 7. luku kulutusluotoista ei pääsääntöisesti koskenut vuonna 2005 markkinoille tullutta pikavippijärjestelmää, joten viranomaiset eivät pystyneet juurikaan vaikuttamaan pikavippejä tarjoavien yritysten toimintaan. Pikavippimarkkinoiden kasvaessa nähtiin selkeä tarve muuttaa kulutusluottoja koskevaa lainsäädäntöä mutta myös edellyttää luottoa tarjoavia yrityksiä rekisteröitymään. Tämän lisäksi tutkittiin mahdolliset koronkiskontaan liittyvät rikosepäilyt. Tutkimuksessa selvitettiin kuluttajansuojalain, rikoslain koronkiskontaan liittyvän pykälän sekä luotonantajan rekisteröintiin liittyvien pykälän vaikutus pikavippimarkkinoilla ilmenneiden ongelmien ratkaisemiseen. Edellä mainitut lait uusittiin vuoden 2010 aikana.</p> <p>Tutkimus toteutettiin kvalitatiivisena eli laadullisena tutkimuksena. Materiaalina käytettiin eri viranomaisten lausuntoja sekä mietintöjä lain valmistelua varten. Lisäksi seurattiin lähinnä Kuluttajaviraston antamia tiedotteita pikavippimarkkinoilla ilmenneistä ongelmista. Kuluttajavirasto, kuluttajaneuvonta sekä velkaneuvonta kertoivat näkemyksensä uusitusta lainsäädännöstä ja lisäksi analysoitiin myös asiaan liittyvää kirjallista materiaalia.</p> <p>Tutkimuksen perusteella kaikkia pikavippialalla havaittuja ongelmia ei ole saatu lainmuutoksen perusteella vähennettyä. Ongelmia on edelleen pikavippien markkinoinnissa todellisen vuosikoron ilmoittamisessa sekä yleisemmin markkinointiin liittyvissä asioissa. Pikavippejä markkinoidaan kuluttajille edelleen nopeana ja helppona mahdollisuutena saada rahaa. Toisaalta asiakkaan vahva tunnistaminen luotonhaussa on vähentänyt väärinkäytöksiä ja luotonantajan rekisteröinti on vähentänyt alalla mahdollisesti toimineita kyseenalaisia yrityksiä. Kuitenkin on todettava, että lakimuutos on vielä melko tuore, joten muutoksia tilanteeseen saattaa tulla vielä myöhemmin.</p>		
Avainsanat (asiasanat) Pikavippi, pikaluotto, kuluttajansuojalaki, kuluttajaluotto		
Muut tiedot		

Author(s) PUHAKKA, Tiina	Type of publication Bachelor's Thesis	Date 14.11.2011
	Pages 66	Language Finnish
	Confidential ☐ Until	Permission for web publication ☒ (X)
Title EFFECTS FOR REFORMING THE LEGISLATION RELATED TO FASTLOANS		
Degree Programme Business Administration		
Tutor(s) VANHANEN, Pekka		
Assigned by		
Abstract <p>The topic of this bachelor's thesis was to study the effects of reforming the legislation related to fast loans from the points of view of the Consumer Agency, consumer advisory services and debt counseling. The 7th paragraph of the Consumer Protection Act updated in 1993 about consumer credits did not mainly concern the fast loans that had been launched in the credit business in 2005. That is why officials could not influence the business activities by companies offering fast loans. While the market of fast loans started to grow, officials saw a necessity to change the laws concerning consumer credits but also demand the companies offering them to be registered. In addition, there was also an investigation about usury charges. The aim to this research was to see whether the changes in the Consumer Protection Act, the paragraph on usury in the Criminal Code and the paragraph on the registration of creditors of the act on the registration of certain creditors had been able to solve the problems that appeared in the market of fast loans. All the above-mentioned acts were updated in 2010.</p> <p>This research was executed by using a qualitative method. The material used was gathered from the statements of officials and reports prepared for updating the acts in question. In addition, there were also follow-ups mostly of the handouts given by the Consumer Agency about problems that had appeared in the fast loan markets. The Consumer Agency, consumer advisory services and debt counseling also expressed their opinions of the updated legislation. In addition there were also written materials that were analyzed.</p> <p>The results show that all the problems that had appeared in the market of fast loans had not been eliminated. There were still problems with notifying the annual interest rates in marketing fast loans and also, with issues related to marketing in general. Fast loans are still marketed as fast and easy ways to get money. On the other hand, reliable customer identification has decreased malpractice, and the registration of creditors has decreased the number of questionable companies possibly operating in this business before. However, the amendments were made only recently so changes in the situation can appear later.</p>		
Keywords Fast loan, fast credit, Consumer protection act, consumer credit		
Miscellaneous		

SISÄLTÖ

1	JOHDANTO	3
1.1	Tutkimusongelma ja tavoitteet	4
1.2	Tutkimusmenetelmän valinta ja aiheen rajaus	5
2	KULUTTAJANSUOJALAIN UUDISTUS VUONNA 1993.....	9
3	PIKAVIPPIMARKKINOIDEN ONGELMIA	12
3.1	Todellinen vuosikorko ja korkokatto	12
3.2	Vahva tunnistaminen	13
3.3	Yöllä maksettavat pikavipit	17
3.4	Vastuullinen luotonanto	18
3.5	Pikavippien markkinointi	20
3.6	Pikavippiyritysten rekisteröinti	26
4	ESITUTKINTA KORONKISKONNASTA.....	28
5	PIKAVIPPIALAN ITSESÄÄNTELY.....	32
6	LAINSÄÄDÄNNÖN UUDISTAMINEN VUONNA 2010	33
6.1	Lähtökohdat ensimmäiseen uudistukseen	33
6.2	Oikeusministeriön työryhmän mietintö lainsäädännön uudistamisesta ...	35
6.3	Lähtökohdat toiseen uudistukseen	39
6.4	Oikeusministeriön työryhmän mietintö lainsäädännön uudistamisesta ...	39
7	TUTKIMUKSEN TOTEUTUS JA TULOKSET.....	42

8	POHDINTA	56
	LÄHTEET	58
	LIITTEET	65
	Liite 1 Haastattelulomakkeen kysymykset	65

1 JOHDANTO

Pikavipit kuuluvat kulutusluottoihin ja ne ovat Suomessa melko tuore tuote luottotarjonnassa. Pikavippien edeltäjänä voidaan pitää perinteistä osamaksukauppaa tai pankkien tarjoamaa pankkivekseliä. 1980-luvulla luottomarkkinoiden vapautuessa pankit ja rahoitusyhtiöt alkoivat tarjota myös erilaisia maksuaika- ja luottokortteja. (Kaartinen & Lähteenmaa 2006, 9.)

1990-luvulla kuluttaja pystyi hakemaan luottoa R-kioskeista täyttämällä luotonhakulomakkeen (MAO 29:1992). Kulutusluottoalan tuoreimpiin tuotteisiin kuuluu pikavipit, joita kuluttaja voi hakea joko tekstiviestin tai Internetin kautta (Kaartinen & Lähteenmaa 2006, 9). Suomeen nykyisen malliset pikavipit saapuivat vuonna 2005 (Valkama & Muttilainen 2008, 9.)

Pikavippimarkkinoiden kasvaessa ja ensimmäisten ongelmien ilmentyessä Kuluttajavirasto antoi ensimmäisen tiedotteen pikavippeihin liittyen jo vuonna 2005. Samana vuonna tehtiin myös ensimmäinen kirjallinen kysymys eduskunnalle pikavippien toiminnasta. Nämä olivat ensimmäisiä huomioita lainsäädännön uudistamistarpeista.

Pikavippeihin liittyvää lainsäädäntöä muutettiin kaksi kertaa vuonna 2010. Muutoksia tehtiin kulutusluottoja koskevaan kuluttajansuojalain 7. lukuun ja rikoslain koronkiskontaan liittyvään pykälään. Tämän lisäksi muodostettiin uusi laki eräiden luotonantajien rekisteröinnistä, jonka tarkoitus oli rekisteröidä sellaiset luotonantajat, jotka eivät kuuluneet Finanssivalvonnan alaisuuteen. Konkreettisia muutoksia lainsäädännössä olivat todellisen vuosikoron ilmoittaminen luoton markkinoinnissa, asiakkaan vahva tunnistaminen, kieltä maksaa pikavippejä asiakkaalle yöllä, vastuullinen luotonanto, pikavippien markkinointi, pikavippiyritysten rekisteröinti sekä koronkiskontapykälän muuttaminen. Opinnäytetyön tavoitteena oli selvittää kuinka hyvin lain muutokset ovat poistaneet pikavippimarkkinoilla havaittuja ongelmia.

Pikavipit valittiin opinnäytetyön aiheeksi, koska ne ovat Suomessa melko tuore ilmiö, mutta koskettavat suurta joukkoa etenkin nuoria aikuisia. Pikavippien yksi suurim-

mista ongelmista on kuluttajan velkaantumiseriski. Tähän vaikuttavat etenkin nuorten aikuisten asenne ja taidottomuus omaa taloudenhoitoaan kohtaan. Pikavippialan kasvu aiheutti myös sen, että viranomaiset alkoivat pohtia, miten alaa tulisi valvoa ja lainsäädäntöä muuttaa niin, että kuluttajien velkaantumista voitaisiin vähentää. Pikavippi on summaltaan suhteellisen pieni luotto, mutta työllistää esimerkiksi takaisinmaksuongelmien myötä suurta joukkoa erilaisia viranomaisia oli kyse sitten käräjäoikeuden velkomistuomiosta tai velkaantuneelle kuluttajalle tarjottavasta velkaneuvonnasta. Kiinnostusta lisäsi se, että omassa työssä on paljon tilanteita jossa tapaa nuoria, joille pikavippien helppo saanti on aiheuttanut ongelmia esimerkiksi luottohäiriömerkintöjen muodossa. Nuoret eivät välttämättä ymmärrä, mihin kaikkien luottotietojen menetys voi vaikuttaa, ja kuinka kauan merkinnät säilyvät. Pikavipin saanti on helppoa ja välillä vaikuttaa siltä, että se on tehty liiankin helpoksi. Niitä markkinoidaan mielikuvilla, joihin nuoren on helppo langeta ajattelematta seurauksia ja takaisinmaksun aikaa. Näin ollen myös niiden sääntely, valvonta ja lainsäädäntö kiinnostivat. Kun aiheeseen liittyvä lainsäädännön uudistus tehtiin vuonna 2010, haluttiin selvittää, mitkä seikat vaikuttivat lainsäädännön uusimiseen, kuinka lopulliset säännökset muodostuivat ja olivatko pikavippien aiheuttamat ongelmat taaksejäänyttä elämää.

1.1 Tutkimusongelma ja tavoitteet

Opinnäytetyön tutkimusongelmana on selvittää, miten uudistettu lainsäädäntö on vaikuttanut pikavippimarkkinoilla havaittuihin ongelmiin Kuluttajaviraston, kuluttajaneuvonnan sekä velkaneuvonnan kannalta. Lisäksi tarkastellaan rikoslain kiskontaa koskevan pykälän uudistusta. Mikäli ongelmia pikavippimarkkinoilla koetaan edelleen olevan, tavoitteena on selvittää, minkälaisia ongelmat ovat ja miten niitä voitaisiin ehkäistä.

Opinnäytetyön tavoitteena on selvittää vastaukset seuraaviin kysymyksiin:

- Miten pikavippeihin liittyvän lainsäädännön uudistaminen on vaikuttanut pikavippimarkkinoilla havaittuihin ongelmiin?

- Onko ongelmia havaittu lain uudistusten jälkeen?
- Miten mahdollisia ongelmia voitaisiin ehkäistä?
- Ovatko pikavippien tarjoajat syyllistyneet koronkiskontaan?

Materiaalia opinnäytetyötä varten kerättiin kuluttajansuojalaista sekä ennen että jälkeen lain uudistamisen. Lisäksi tutustuttiin materiaaliin mm. Kuluttajaviraston, oikeusministeriön ja eduskunnan verkkosivuilla. Tämän jälkeen perehdyttiin uuden lain valmisteluun liittyviin asioihin, kuten oikeusministeriön asettamien työryhmien mietintöihin sekä hallituksen esityksiin ja valiokuntien lausuntoihin vahvistettavista laeista. Koronkiskontaan osalta materiaaleina käytettiin rikoslain pykälää ja keskusrikospoliisin esitutkintapöytäkirjaa.

1.2 Tutkimusmenetelmän valinta ja aiheen rajaus

Tässä opinnäytetyössä käytettiin lainopillista tutkimustapaa. Lainopillisessa tutkimuksessa tutkitaan voimassa olevaa oikeutta ja sitä, mihin oikeusnormisto perustuu. Oikeus on tämän käsityksen mukaan asetettua eli säädettyä oikeutta. Sen lähtökohdaksi on lainsäätäjän tahto. (Perusasioita oikeustieteestä n.d.) Käytännössä tämän opinnäytetyön osalta tämä tarkoittaa uuden ja vanhan kuluttajansuojalain 7. luvun vertailua sekä uuden lain valmistelun tarkastelua ja analysointia.

Opinnäytetyö toteutettiin kvalitatiivista tutkimusotetta käyttäen. Kvalitatiivinen eli laadullinen tutkimusote valittiin, koska kuluttajansuojalain 7. luvun uudistus on vielä melko tuore. Laadullinen tutkimus on paikallaan juuri silloin, kun ilmiöstä on vain vähän tietoa tai tutkimuksia, ilmiöstä halutaan saada hyvä kuva ja syvä näkemys, eli ilmiö halutaan ymmärtää (Kananen 2010, 37–41).

Tärkeimmät kvalitatiivisessa eli laadullisessa tutkimuksessa hyödynnettävät tutkimusmenetelmät ovat havainnoiminen, tekstistä tehtävät analyysit, haastattelu ja litterointi. Laadullisessa tutkimuksessa haastattelu on mm. avointen kysymysten esittämistä valitulle ryhmälle tai henkilölle. Litterointi tarkoittaa haastattelumateriaalin

purkamista, ja sitä käytetään kvalitatiivisessa tutkimuksessa juuri asian ymmärtämiseen. (Metsämuuronen 2001, 14–15.) Laadullisessa tutkimuksessa pyritään kuvaamaan todellista elämää, joka on hyvin moninainen. Näin ollen laadullinen tutkimus pyrkii tutkimaan ilmiötä mahdollisimman kokonaisvaltaisesti. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2007, 157.)

Aiheen rajaus

Näkemyksiä pikavippien aiheuttamista ongelmista on monella eri taholla. Opinnäytetyö rajattiin koskemaan Kuluttajaviraston, kuluttajaneuvonnan sekä velkaneuvonnan näkemyksiä pikavippimarkkinoilla esiintyneistä ongelmista. Rajaus tehtiin koskemaan näitä viranomaisia, koska tahot työskentelevät lähinnä kuluttajaa eli pikavipin käyttäjää. Pikavippimarkkinoilla ilmenneiden ongelma-alueiden runsaan määrän vuoksi oli myös tehtävä rajauksia. Opinnäytetyössä keskityttiin todelliseen vuosikorkoon, vahvaan tunnistamiseen, yöllä maksettuihin pikavippeihin, vastuulliseen luotonantoon, pikavippien markkinointiin sekä pikavippiyritysten rekisteröimisvelvollisuuteen.

Myöhemmin mainittu tietosuojalautakunnan kannanotto otettiin mukaan Kuluttajaviraston ja tietosuojavaltuutetun tiiviin yhteistyön vuoksi. Molemmat viranomaiset ovat olleet osaltaan kartoittamassa pikavippien tilaamisessa ongelmallisena pidetyn asiakkaan vahvan tunnistamisen puutteita. Samoin keskusrikospoliisin esitutkintamateriaali koronkiskonnasta otettiin mukaan opinnäytetyöhän, koska pikavippejä tarjoavia yrityksiä on syytetty koronkiskonnasta useaan otteeseen. Käsiteltäviä asioita olisi ollut paljon, mistä kertoo osaltaan esimerkiksi se, että kuluttajansuojalain kuluttajaluottoja koskevaa 7. lukua uudistettiin kaksi kertaa vuoden 2010 aikana. Asian laajuudesta ja eri näkemyksistä kertoo myös se, että oikeusministeriö pyysi ensimmäisestä mietinnöstään lausuntoa yhteensä 42 viranomaiselta ja yhteisöltä.

Korkolain viivästyskorkoon liittyvä uudistus jätettiin työn ulkopuolelle, koska pikavippiyritykset ilmoittavat luoton kulut käsittely- ja toimituskuluina, eikä niinkään korkona. Pikavipin takaisinmaksun viivästyessä viivästyskoroksi ei voida muuntaa käsittely- ja toimituskuluja, joten viivästyskorkopykälän uudistus ei juuri koske pikavippejä.

Perustelut kyselylomakkeen käyttöön

Vaikka laadullisessa tutkimuksessa korostetaan paljon henkilökohtaisen haastattelun asemaa, jouduttiin tutkimuksessa tekemään päätös kyselylomakkeen käytöstä. Opin- näytetyötä varten lähetettiin kolmelle pikavippeihin erikoistuneelle taholle, kulutta- janeuvonnan Vantaan toimipisteen kuluttajaoikeusneuvoja Mikko Saastamoiselle, Kuluttajaviraston lakimies Riitta Kokko-Herralalle ja Jyväskylän talous- ja velkaneu- vonnan palvelupäällikkö Pirjo Niskavaaralle kyselylomake haastattelukysymyksiin vastaamista varten. Sekä kuluttajaneuvonnan että Kuluttajaviraston haastateltavat olivat pääkaupunkiseudulta, joten kasvotusten toteutettu haastattelu oli vaikea jär- jestää. Lisäksi katsottiin, että sähköpostilla lähetettyyn lomakkeeseen he voisivat vastata heille sopivaan aikaan. Tärkeänä pidettiin sitä, että haastateltavat olivat eri- koistuneet pikavippialaan ja arvioitaessa pikavippeihin liittyvän lainsäädännön uudis- tusten vaikutuksia, heidän mielipiteensä tulisivat tuomaan tutkimukseen merkittävää hyötyä. Näin ollen kyselylomake muodostui avoimista kysymyksistä, jotka lähetettiin haastateltaville sähköpostitse. Vastaukset analysoitiin, ja tarkentavat kysymykset sovittiin tehtäväksi puhelimitse. Tällä tavalla myös kyselyn luotettavuutta kasvatet- tiin. Toinen vaihtoehto olisi ollut ainoastaan valmiiden kirjallisten dokumenttiaineis- tojen analysointi, eikä tutkimukseen näin olisi saatu yhtä syvällisiä tai yksityiskohtai- sia näkemyksiä.

Määritelmät

Pikavippi = (pikaluotto, tekstiviestilaina, Internet-laina) Pikavipeillä tarkoitetaan va- kuudettomia, maksimissaan kolmen kuukauden pituisia, määrältään pieniä sekä no- peasti saatavia kulutusluottoja. Yksityishenkilö voi saada pikavipin kännykän tai In- ternetin kautta tehtävällä lainahakemuksella. Pikavipin suuruus vaihtelee muutamasa- ta kymmenestä eurosta useisiin satoihin euroihin ja takaisinmaksuaika on yleensä viikosta pariin kuukauteen. Tunnusomaista pikavipeille on, että korkoa ei suoraan ilmoiteta, vaan vipin myöntäjä ilmoittaa vipin hinnan toimitus- ja käsittelykuluina. Kun kulut muutetaan todelliseksi vuosikoroksi, voi korko nousta hyvin korkeaksi. (HE 64/2009, 4.) Terminä pikavippi on yleisesti käytössä kun taas viranomaisten käyttämä termi on pikaluotto. Opinnäytetyössä käytettiin terminä pikavippiä.

Todellinen vuosikorko = "Todellisella vuosikorolla tarkoitetaan tässä luvussa korkoprosenttia, joka saadaan laskemalla luottokustannukset vuosikorkona luoton määrälle lyhennykset huomioon ottaen. Todellisen vuosikoron laskemistavasta ja laskennassa käytettävistä oletuksista säädetään oikeusministeriön asetuksella." (L 20.1.1978/38 7.luku 6 §.)

Vastuullinen luotonanto = Vastuullisuus luotonannossa on myös jotain muuta kuin lain noudattamista. Asiakkaan maksukyvyyn tarkistaminen voi olla vastuullista luotonantoa, ja samoin esimerkiksi markkinoinnin suunnittelussa voidaan vastuullisessa luotonannossa ottaa huomioon kohderyhmän valmiudet ymmärtää talouteen liittyviä asiakokonaisuuksia. (Kuluttajaviraston uutiskirje 2006a.)

Kuluttajaluotto = "Kuluttajaluotolla tarkoitetaan luottoa, jonka elinkeinonharjoittaja (luotonantaja) sopimuksen mukaan myöntää ja lupaa myöntää kuluttajalle lainana, maksulykkäyksenä tai muuna taloudellisena järjestelyinä (L 20.1.1978/38, 7.luku 1 §). Kuluttajansuojalain toisen muutoksen yhteydessä 7. luvun nimi muutettiin kulutusluotoista kuluttajaluotoiksi.

Luotonantaja = elinkeinonharjoittaja, joka myöntää lainaa kuluttajalle (mt. 1 §).

Luottokustannukset = "Luottokustannuksilla tarkoitetaan tässä luvussa luotonantajan tiedossa olevien, kuluttajaluottosuhteen johdosta kuluttajan maksettavaksi tulevien korkojen, kulujen ja muiden maksujen yhteismäärää; luottokustannuksiin luetaan myös luottosopimukseen liittyvien vakuutusten ja muiden lisäpalveluiden kustannukset, jos lisäpalvelua koskevan sopimuksen tekeminen on edellytyksenä luoton saamiseksi markkinoiduin ehdoin." (L 20.1.1978/38, 7. luku 6 §.)

Kuluttajavirasto = "Kuluttajien taloudellisen ja oikeudellisen aseman turvaamista sekä kuluttajapolitiikan toteuttamista varten on Kuluttajavirasto, jossa on kuluttajasiames. Kuluttajaviraston ylijohtaja toimii kuluttaja-asiamiehenä." (L 18.12.1998, 1 § 1 mom.)

Kuluttajaneuvonta = "Kuluttajaneuvonnassa: 1) annetaan kuluttajille ja elinkeinonharjoittajille tietoa ja neuvontaa kuluttajille merkittävistä asioista sekä kuluttajan oikeudellisesta asemasta; 2) avustetaan kuluttajaa yksittäisessä elinkeinonharjoittajan ja kuluttajan välisessä ristiriitatilanteessa selvittämällä asiaa ja pyrkimällä sovintoratkaisuun sekä ohjataan kuluttaja tarvittaessa asianmukaiseen oikeussuojaa antavaan toimielimeen; 3) osallistutaan kulutushyödykkeiden hintojen, laadun, markkinoinnin ja sopimusehtojen seurantaan, sekä; 4) avustetaan pyynnöstä eri kuluttajaviranomaisia." (L 5.12.2008/800 1 §.) Kuluttajaneuvonta on maistraatin tehtävä. Toimintaa valvoo Kuluttajavirasto. Palvelu on kuluttajalle maksuton. (Mt. 2 ja 6 §.)

Velkaneuvonta = "Talous- ja velkaneuvonnassa: 1) annetaan yksityishenkilöille tietoa ja neuvontaa talouden ja velkojen hoidosta; 2) avustetaan heitä taloudenpidon suunnittelussa; 3) selvitetään velallisen taloutteen liittyvien ongelmien ratkaisumahdollisuudet ja avustetaan velallista tämän selvittäessä mahdollisuuksia velkojiansa kanssa sovinto; 4) avustetaan velallista velkajärjestelyyn liittyvän asian hoitamisessa, erityisesti velkajärjestelyhakemuksen ja muiden yksityishenkilön velkajärjestelystä annetun lain (57/1993) edellyttämien selvitysten ja asiakirjojen laatimisessa sekä; 5) ohjataan velallinen hakemaan tarvittaessa oikeudellista apua". (L 4.8.2000/713 1 §.) Palvelu on asiakkaille maksutonta. Kunnat ja aluevalvontavirasto huolehtivat velkaneuvonnan järjestämisestä. Valvovana viranomaisena toimii Kuluttajavirasto. (Mt. 1–2 §.)

2 KULUTTAJANSUOJALAIN UUDISTUS VUONNA 1993

Kuluttajansuojalain uudistus tehtiin lain 7. lukuun vuonna 1993. Tarkoituksena oli saada Suomen lainsäädäntö kulutusluottojen osalta vähintään samansisältöiseksi tai laajemmaksi kuin Euroopan yhteisön kulutusluottodirektiivissä ilmoitetut vaatimukset. Esiityksen mukaan uudistukset koskisivat kaikkia elinkeinonharjoittajan kuluttajalle tarjoamia luottoja (myös asuntolainoja, opintolainoja sekä muita pankkilainoja), kun ne ennen koskivat ainoastaan hyödykesidonnaisia luottoja. Lisäksi uudistuksessa täsmennettäisiin luottosopimusten muotoon ja sisältöön liittyviä seikkoja kuten to-

dellisen vuosikoron ilmoittamista markkinoinnissa sekä luottosopimuksissa. (HE 238/1992.)

Jo vuonna 1992 tunnistettiin se, että rahamarkkinoiden vapauduttua 1980-luvulla kuluttajalle oli tarjottu erilaisia tililuottoja, ja luotonsaanti ilman vakuuksia oli ollut vaivatonta. Lisäksi kulutusluottojen markkinointi oli ollut voimakasta. Kuluttajien käyttäytymismuutokset luottojen käyttämisessä ajoivat muuttamaan kuluttajansuojalain kulutusluottoja käsittelevän 7. luvun pykälää. Hallituksen esityksessä 238/1992 mainittiin, että vanha laki ei koske kuluttajille tärkeimpien lainojen eli opinto- ja asuntolainojen sääntelyä. Lisäksi kulutusluottojen osalta lain kapea-alaisuus oli viime vuosina vain painottunut, koska luottojen käyttö oli muuttunut. Ennen osamaksukauppa oli ollut käytetyin kulutusluotto, kun taas vuonna 1992 käytetyimpiä olivat pankkilainat sekä tililuotot. (Mt.)

Hallituksen esityksessä (238/1992) todettiin, että uuden kuluttajansuojalain 7. luvun pykälää sovellettaisiin kaikkiin tulevaisuudessa elinkeinonharjoittajan kuluttajalle tarjottuihin luottoihin. Kuitenkaan markkinointiin liittyviä ja sopimuksellisia säännöksiä ei sovellettu alle 1000 mk:n (168,19 €) luottoihin tai luottoihin, joiden laina-aika oli alle kolme kuukautta.

Uudistusten katsottiin ehkäisevän kuluttajan harkitsematonta luotonottoa ja sen myötä vähentävän kuluttajan ylivelkaantumista. Lisäksi katsottiin, että esimerkiksi todellisen vuosikoron ilmoittaminen kuluttajalle auttaa kuluttajaa vertailemaan eri luottoja. Säännösten ulkopuolelle jätettyjä lyhytaikaisia (laina-aika alle kolme kuukautta) luottoja perusteltiin sillä, että esimerkiksi ruoan ostamista tiliin, jonka saldo suoritetaan kerran tai kaksi kertaa kuukaudessa, ei haluttu vaikeuttaa. (Pikaluottoihin liittyvän lainsäädännön uudistaminen 2008, 7.)

Pikavippien saapuminen markkinoille

Suomessa yleistyivät nykyisen malliset pikavipit vuonna 2005. Tämän jälkeen pikavippejä myöntävien yritysten määrä oli kasvanut voimakkaasti. Yritysten määrän kasvassa myös pikavippien markkinointi oli kasvanut huomattavasti. Tämä aiheutti run-

saasti keskustelua eri viranomaisten ja poliitikkojen parissa. (Valkama & Muttillainen 2008, 9, 25–26).

Pikavippejä markkinoidaan nopeana ja helppona tapana saada rahaa. Tämä on ollut omiaan aiheuttamaan harkitsematonta luotonottoa varsinkin tapauksissa, joissa luottoa on haettu ja myönnetty yöaikaan. Koska pikavippeihin kuuluu myös luoton myöntäminen ilman vakuuksia, vaikuttaa vakuudettomuus myös luoton hintaan, ja välillä esimerkiksi mediassa on tuotu esille ajatus jopa koronkiskonnasta. Vaikka pikavippien yhteydessä puhutaan korkeasta korosta, käytetään luoton hinnan ilmoittamisen yhteydessä yleensä käsittely- ja toimitusmaksuja eikä niinkään korkoa. Näin luottojen vertailu on voinut olla kuluttajan kannalta hankalaa, koska todellista vuosikorkoa ei ole lain mukaan tarvinnut ilmoittaa. Hankaluuksia on aiheuttanut myös luotonhakijan henkilöllisyyden tunnistaminen. Julkisuudessa on ollut kirjoituksia tapauksista, joissa pikavippiä on voinut hakea toisen henkilön nimissä käyttämällä hänen matkapuhelintaan ja henkilötunnustaan. (Pikaluottoihin liittyvän lainsäädännön uudistaminen 2008, 20.)

Pikavipit ja kuluttajansuojalaki 1993

Jos tarkastellaan vuonna 1993 voimaan tulleen kuluttajansuojalain 7. luvun pykälää, voidaan todeta 4§:n kohdalla seuraavaa:

Tämän luvun 6, 7, 9, 10 ja 11 §:ää sekä 12 §:n 1 momenttia ei sovelleta kulutusluottoon, jossa luottoaika on enintään kolme kuukautta. Tällaiseen luottoon sovelletaan kuitenkin 10 ja 11 §:ää, jos luottoa voidaan käyttää luottokortin tai muun vastaavan tunnisteen avulla.

Tämän luvun 13 ja 14 §:ää sovelletaan ainoastaan hyödykesidonnaiseen luottoon sekä 17 §:ää ainoastaan tavaran hankkimiseksi myönnettävään hyödykesidonnaiseen luottoon.

Asetuksella voidaan säätää, ettei 6, 7, 9, 10 tai 11 §:ää sovelleta kulutusluottoon, jonka määrä on vähemmän kuin 1 000 markkaa. Lisäksi voidaan asetuksella säätää, että 9, 10 ja 11 §:n säännökset voidaan määrätynlaisissa hyödykesidonnaisissa luotoissa täyttää lähettämällä kuluttajalle kulutushyödykkeen toimittamisen yhteydessä asetuksessa tarkemmin määritelty asiakirja, jos tämä

voidaan katsoa tarpeelliseksi kuluttajien kannalta hyödyllisen laskutus-, luovutus- tai muun käytännön säilyttämiseksi tai aikaansaamiseksi kysymyksessä olevalla alalla.(HE 238/1992.)

Vuonna 1993 uudistetun lain mukaan pikavippien markkinoinnissa tai luottosopimuksissa ei tarvitse ilmoittaa luoton todellista vuosikorkoa. Todellisuudessa myöskään luottosopimusta ja -ehtoja ei tarvitse antaa kuluttajalle kirjallisena lainkaan, saati sitten etukäteen tutustuttavaksi. Luoton myöntäjä saa määritellä maksut ja luoton koron itse jopa niin, ettei niistä ole etukäteen sovittu. Lisäksi kuluttajalla ei olisi oikeutta myöskään maksaa luottoa takaisin ennen eräpäivää. (HE 238/1992.)

Pikavippien yleistyessä ilmeni markkinoilla ongelmia, joita tarkastellaan seuraavaksi aihe kerrallaan.

3 PIKAVIPPIMARKKINOIDEN ONGELMIA

3.1 Todellinen vuosikorko ja korkokatto

Pikavippien korkeiden korkojen sääntelystä on keskusteltu paljon viranomaisten keskuudessa ja myös julkisuudessa. Kuluttajien mahdollisuus vertailla erilaisten luottojen korkoja on ollut vaikeaa, koska todellista vuosikorkoa ei ole kaikissa luotoissa ilmoitettu. Korkokaton asettamista on myös mietitty, mutta päädytty viranomaistaholla kuitenkin siihen vaihtoehtoon, ettei korkokattoa oteta käyttöön.

Kuluttajansuojalain mukaan todellinen vuosikorko on ilmoitettava aina, kun markkinoidaan luottoa, jonka maksuaika on yli kolme kuukautta. Pikavippien kohdalla todellista vuosikorkoa ei ole kuitenkaan tarvinnut ilmoittaa, koska laina-aika on alle kolme kuukautta. (Kuluttajaviraston tiedote 2005.)

Kuluttajavirasto antoi ohjeistuksessaan "Yrittäjä & tekstiviestilainojen perussäännöt" suosituksen siitä, että myös alle kolmen kuukauden kulutusluotoissa todellinen vuosikorko ilmoitettaisiin. Kuluttajavirasto viittasi ohjeissaan taloudenhallinnan neuvot-

telukunnan vuonna 2006 antamaan suositukseen todellisen vuosikoron ilmoittamisesta. (Yrittäjä & tekstiviestilainojen perussäännöt -opas 2007, 2.)

Kansanedustaja Esa Lahtela esitti eduskunnalle kirjallisen kysymyksen vuonna 2005, jossa kansanedustaja Lahtela ihmetteli silloin markkinoilla olevaa uutta pikavippijärjestelmää. Lisäksi Lahtela ihmetteli vippien korkeaa takaisinmaksuhintaa, josta esimerkkinä esitettiin 100 €:n pikavippi, josta maksettiin 20 € kuluja kahden viikon lainaajalta. (KK 921/2005, 1.)

Näin oikeusministeri Leena Luhtanen perusteli asiaa vuonna 2005:

Pikavipin myöntäjä ei vaadi luoton hakijalta lainkaan vakuuksia, mutta vastapainona luoton korot sekä kustannukset saattavat nousta hyvinkin korkeiksi. Korkokaton asettaminen lailla edellä mainittuihin luottoihin on ollut pohdittavana, mutta silloin sitä ei pidetty hyvänä vaihtoehtona. Korkokaton määräämisestä saattaisi aiheutua monia haittoja, kuten se, että määrältään pieniä vakuudettomia pikaluottoja ei enää myönnettäisi tai myöntäminen siirtyisi pimeille markkinoille. Tällöin ongelmat (kiskontamahdollisuus ja perinnän tavat) olisivat pahempia kuin valvotuilla ja siten avoimilla markkinoilla. Ministerin käsityksen mukaan voimassa oleva lainsäädäntö oli riittävä suojataksaan kuluttajaa luottosuhteissa. (KK 921/2005, 5.)

3.2 Vahva tunnistaminen

Yhtenä tekstiviestillä haettavien pikavippien ongelmana on ollut asiakkaan tunnistaminen luotettavasti. Tunnistaminen tapahtui käytännössä puhelinliittymän sekä henkilötietojen vertaamisella. Yritykset eivät kuitenkaan pystyneet vertaamaan luoton toimittamiseen ilmoitetun tilinumeron haltijaa pankkisalaisuuden takia. (Ruohonen 2006.)

Vahvalla sähköisellä tunnistamisella kuluttaja tunnistetaan luotettavaa sähköistä tunnistuskeinoa käyttäen. Samalla osoitetaan todeksi tunnisteen aitous ja paikkansapitävyys. Erityistä vahvalle tunnistamiselle on, että tunnistamisväline ja sen käyttö voidaan liittää luotonhakijan todelliseen henkilöllisyyteen. Yleisin vahvan tunnistami-

sen järjestelmä on pankkien Tupas-tunnistamisjärjestelmä. Jotta vahvan tunnistamisen määritelmä syntyy, tulee kahden vaatimuksen täyttyä: mitä käyttäjä tietää (pin-koodi tai salasana), mitä hän omistaa (salasanalista) tai mitä käyttäjä on (esimerkiksi sormenjälki). (Kuluttajaviraston uutiskirje 2010.)

Oikeustapaus vuonna 2006

Turun käräjäoikeuden 15.5.2006 tekemässä päätöksessä pikavippiyritysten tulisi varmistaa, että lainattu raha kulkeutuu varmasti matkapuhelimen omistajan tilille eli sen henkilön tilille, joka pikavipin on tilannutkin. Tutkitussa jutussa henkilön kännykstä oli tilattu pikavippi, mutta tuntematon luoton hakija olikin ohjannut luoton omalle tililleen. Pelästynyt kännykän omistaja oli maksanut luoton, mutta käräjäoikeus määräsi luoton myöntäneen VIP Finlandin maksamaan summan takaisin. (Ruohonen 2006.)

Viranomaisten ensimmäisiä toimia

Pikavippejä tarjoavat yritykset ovat vastuussa siitä, että heidän järjestelmänsä on niin turvallinen, että kuluttaja voi sitä riskeittä käyttää. Kuluttaja-asiamies on useaan otteeseen vuonna 2006 maininnut tiedotteissaan puutteellisesta asiakkaan tunnistamisesta. (Kuluttajaviraston uutiskirje 2006a.)

Kuluttaja-asiamies katsoi, että myös pikavippiyritysten tulisi rekisteröityä. Tällöin myös henkilön tunnistamisesta voisi olla minimivaatimukset. (Tiivistelmä tekstiviestivippeihin liittyvistä seikoista 2006, 2.)

Oikeusministeriö ilmoitti tiedotteessaan (2006b), että ministeriö on puuttumassa pikavippien tarjonnassa osoittautuneisiin ongelmiin, joita ovat mm. asiakkaan puutteellinen tunnistaminen. Lisäksi tiedotteessa viitattiin tietosuojavaltuutetun tekemiin selvityksiin asiakkaan tunnistamisesta joissa on ilmennyt, että tunnistamisjärjestelmät eivät ole riittäviä.

Ohjeistusta ongelmiin

Vuonna 2007 Kuluttajaviraston kokoamassa "Yrittäjä & Tekstiviestilainojen perussäännöt -oppaassa edellytettiin, että asiakas on luotonhakutilanteessa tunnistettava luotettavasti. Tämä velvollisuus on ennen luottosopimuksen tekemistä, jolloin voidaan varmistua, että myönnetty luotto maksetaan oikean henkilön tilille. Oppaassa mainittiin myös, että luoton tarjoaja kantaa riskin väärinkäytöksestä, jos huolellisuusvelvoite tunnistamisessa ei täyty. Tällöin kuluttajalle saattaa syntyä oikeus vahingonkorvaukseen pikavippejä tarjoavalta yritykseltä. (Yrittäjä & Tekstiviestilainojen perussäännöt -opas 2007, 1.)

Mahdollisten väärinkäytösten tullessa esiin kuluttajaa ei voida velvoittaa käynnistämään selvittelyjä (esim. rikosilmoitus) väärinkäytöksestä johtuen, vaan tämä velvollisuus on pikavippejä tarjoavalla yrityksellä (mts. 2).

Oikeusministeriö ilmoitti lokakuussa 2007, että sen asettama työryhmä ryhtyi valmistelemaan pikavippeihin liittyvän lainsäädännön muuttamista. (Oikeusministeriön tiedote 2007.) Oikeusministeriön samana vuonna laatimassa arviomuistiossa käsiteltiin ongelmaa, jossa pikavippejä voidaan ottaa toisen henkilön nimissä. Erityiseksi ongelmaksi nähtiin alaikäisten ottamat luotot vanhempiensa matkapuhelimella. Muistiossa todettiin myös, ettei pikavippiyrityksille ole lainsäädännössä asetettu velvollisuutta tunnistaa luotonhakijaa. Ratkaisuna ongelmaan oikeusministeriön muistiossa tuotiin esiin luotonhakijan luotettava tunnistaminen. Näin voitiin varmistaa, ettei luottoa haeta toisen henkilön nimissä. Tämä onnistuu lainsäädännön muuttamisella. Mahdollisuuden edellä mainittuun luotettavaan tunnistukseen voi lisäksi antaa Tupas-tunnistamispalvelu, jonka käyttömahdollisuutta on syytä selvittää tarkemmin. (Oikeusministeriön arviomuistio 2007, 3.)

Oikeustapaus vuonna 2009

Tietosuojavaltuutettu vei pikavippejä tarjoavan yrityksen nimeltä Tammi Rahoitus Oy tietosuojalautakuntaan vuonna 2007 luotonhakijan vahvasta tunnistamisesta. Päätös asiassa saatiin alkuvuodesta 2008. Tammi Rahoitus Oy valitti päätöksestä Helsingin

hallinto-oikeuteen ja tämän jälkeen vielä korkeimpaan hallinto-oikeuteen vuonna 2009.

Taustaa

Tietosuojavaltuutetut selvittivät vuoden 2006 aikana tekstiviestin välityksellä haettavien pikavippejä tarjoavien yritysten henkilötietojen käsittelyä. Selvityksen mukaan tietosuojavaltuutettu katsoi, että suurin ongelma yrityksillä on kuluttajan tunnistaminen luottoa haettaessa. Henkilön tunnistaminen perustui yrityksillä oletamaan siitä, että puhelimen liittymän omistaja on sama kuin puhelimen käyttäjä. Muut tiedot, joita pikavippejä myöntävä yritys tarvitsee, ovat nimi, henkilötunnus, puhelinnumero sekä osoite. Saatuja tietoja verrattiin väestörekisterikeskuksen, luottotietorekisterin sekä numerotiedustelupalvelun tietoihin. Tietosuojavaltuutetun mielestä tällainen tunnistaminen toteutettiin puutteellisesti. Lisäksi tietosuojavaltuutettu viittasi edellä mainittuun Turun käräjäoikeuden päätökseen, jossa käräjäoikeus totesi, että nimi, henkilötunnus sekä osoite eivät ole puhelinliittymän kanssa luotettavia tunnistamiskeinoja. Tietosuojavaltuutettu antoi Tammi Rahoitus Oy:lle kehotuksen käyttää asiakkaan tunnistamisessa esimerkiksi Tupas-järjestelmää. (KHO 1568/1/2009.)

Tammi Rahoitus Oy:n vastineessa ilmeni, että yritys oli selvittänyt Tupas-järjestelmän käyttöönottoa, mutta palvelu olisi jäänyt keskeneräiseksi, koska yksi palvelua tarjoava pankki oli kieltäytynyt toimittamasta Tupas-järjestelmää yritykselle. Lisäksi Tammi Rahoitus Oy mainitsi, että pikavippiä lalla väärinkäytökset ovat melko vähäisiä ja väärinkäyttäjät jäivät rikoksestaan helposti kiinni, koska luotot maksetaan aina suomalaiselle pankkitilille. Näin ollen luoton todellinen saaja voitiin selvittää helposti jälkikäteenkin. Tammi Rahoitus Oy muistutti myös, että mahdollisissa väärinkäyttötapauksissa luotonantaja kantaa riskin. (Mt.)

Tietosuojalautakunnan päätös

Henkilötietolaki suojaa yksityiselämää sekä yksityisyyden perusoikeuksia. Käsiteltäessä henkilötietoja, tulee noudattaa huolellisuusvelvoitetta sekä hyvää tietojen-

käsittelytapaa. Automaattista päätöksentekoa luottopäätöstä tehdessään Tammi Rahoituksella oli erityinen velvollisuus huolehtia rekisteröidyn henkilötiedoista. Yksi osa tätä velvollisuutta oli luotettava tunnistaminen. Käsitys siitä, että puhelinliittymän omistaja oli sama kuin luoton hakija ei täytä huolellisuusvelvoitetta vaan perustui oletamaan. Näin ollen tietosuojalautakunta katsoi, että Tammi Rahoituksen on välittömästi muutettava luotonhakijoiden tunnistamiseen liittyvät toimintatapansa. (KHO 1568/1/2009.)

Hallinto-oikeus hylkäsi Tammi Rahoitus Oy:n valituksen tietosuojalautakunnan päätöksestä. Tammi Rahoitus Oy teki valituksen korkeimpaan hallinto-oikeuteen, mutta korkein hallinto-oikeus hylkäsi Tammi Rahoitus Oy:n valituksen ja jätti näin voimaan alkuperäisen tietosuojalautakunnan päätöksen. (KHO 1568/1/2009.)

Velkaneuvonnan käsitys velkaongelmien torjunnasta

Kuluttajavirasto on selvittänyt velkaneuvonnan mielipiteitä kuluttajien velkaantumista. Velkaneuvojat saivat vastata useisiin kysymyksiin velkaantumisen taustoista sekä siihen liittyvistä ongelmista.

Myös velkaneuvojat ovat ottaneet kantaa pikavippejä hakevan kuluttajan luotettavaan tunnistamiseen. Velkaongelmia voitaisiin ehkäistä velkaneuvonnan näkemyksen mukaan pikavippien hillitymmällä mainonnalla, vaatimalla luotonhakijan luotettavaa tunnistamista, todellisen vuosikoron ilmoittamisella sekä kieltämällä yöllä maksettavat pikavipit. (Kysely talous- ja velkaneuvojille 2008, 7.)

3.3 Yöllä maksettavat pikavipit

Kauppa- ja teollisuusministeriö (nykyinen Työ- ja elinkeinoministeriö) teetti tutkimuksen vuonna 2006 siitä, "Miten ja mihin nuoret käyttävät pikavippejä ja muita kulutusluottoja". Tutkimuksessa keskityttiin 18–29-vuotiaiden nuorten tapaan käyttää pikavippejä ja kulutusluottoja. Yksi tutkituista asioista oli myös se, milloin pikavippejä käytetään. (Kaartinen & Lähteenmaa 2006.)

Tutkimuksen mukaan illalla ja yöllä otettuja pikavippejä oli melkein puolet kaikista pikavipeistä. Yöllä otetut pikavipit olivat alle kymmenesosa kaikista pikavipeistä. (Mts. 40.)

Huolestuttavampaa oli, että tutkimuksen mukaan kolmasosa kaikista pikavipin ottajista oli tehnyt luottopäätöksensä enemmän tai vähemmän humalassa. Toinen huolestuttava asia tutkimuksessa oli, että pikavippejä käytettiin juhlimiseen ja nautintoi-
aineisiin. (Kaartinen & Lähteenmaa 2006, 49.)

Oikeusministeriö on ottanut kantaa arviomuistiossaan vuorokauden ympäri tarjottavista luotoista. Ministeriöstä myönnettiin, että lainsäädäntö ei sisällä rajoituksia ns. "aukioloaikoihin", vaan niitä on voitu myöntää ja siirtää kuluttajan tilille mihin vuorokauden aikaan tahansa. Ministeriö kuitenkin viittasi kuluttaja-asiamiehen ohjeistukseen vastuullisesta luotonannosta, jossa yhtenä tavoitteena on, ettei se saa lisätä harkitsematonta luotonottoa. Oikeusministeriö näki, että oikea aika rajoittaa luoton myöntämistä olisi klo 21–6:n välillä. Tärkeänä nähtiin myös vastuullisen luotonannon periaatteiden lisääminen kuluttajansuojalakiin. Näin tulevaisuudessa viranomaisten olisi helpompi puuttua asiattomaan menettelyyn. (Oikeusministeriön arviomuistio 2007.)

Jotain pikavippiyritysten toiminnasta kertoi oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen vuonna 2008 tekemän tutkimuksen mukaan se, että jo ennen lakiuudistusta vuonna 2010 valtaosa pikavippiyrityksistä maksoi rahat kuluttajan tilille maanantaista sunnuntaihin klo 8–22. (Valkama & Muttilainen 2008, 12.)

3.4 Vastuullinen luotonanto

Luottojen markkinointi

Luottojen markkinoinnissa korostuivat mielikuvien avulla kerrotut unelmat, jotka voitiin toteuttaa luotolla. Mainonnassa käytettiin lisäksi myös mielikuvia lainan saamisen nopeudesta ja helppoudesta. Samaan aikaan kuitenkin mainonnassa ei tuotu esiin luoton hintaa, sopimusehtoja tai takaisinmaksua. Yhtälö ei toimi, jos periaat-

teena on kuluttajan mahdollisuus harkintaan ja siihen, että ylipäänsä tietoa vertailun tekemiseen on niin paljon, että kuluttaja pystyi sen rauhassa tekemään. Markkinoinnissa tulisi ottaa huomioon lisäksi eri kohderyhmät ja heidän mahdollisuutensa ymmärtää, mihin luottopäätös johtaa. Tällöin sama markkinointiviesti juuri täyسیikäisyyden tavoittaneelle nuorelle tai raha-asioissaan kokeneemmalle kuluttajalle ei voinut olla vastuullista markkinointia. (Kuluttajaviraston uutiskirje 2006a.)

Kuluttajan mahdollisuudet tiedonsaantiin

Luottosopimuksen tekeminen on normaalia monimutkaisempi tuote, johon liittyy kuluttajalle merkittäviä sitoumuksia niin juridisesti kuin taloudellisestikin. Luottosopimuksen sisältö ei vastaa kuluttajan normaalisti käyttämää kieltä termeineen ja ehtoineen. Näin luottosopimusten ymmärtäminen tulisi varmistaa niin hyvin kuin mahdollista. Kuluttaja-asiamies ehdotti yhdeksi mahdollisuudeksi erityisen koosteen tekemistä luottoasioiden keskeisimmistä piirteistä. Näitä voisivat olla todellinen vuosikorko, kokonaisluottohinta, kuukausierien määrä ja suuruus, ennakkomaksamisen mahdollisuus sekä menettely viivästystilanteessa. Paras vaihtoehto kuluttaja-asiamiehen näkökulmasta oli käydä keskustelut henkilökohtaisesti kuluttajan kanssa. (Mt.)

Maksuviivästykset ja perintä

Kuluttajaviraston uutiskirjeen (2006a) mukaan vastuulliseen luotonantoon kuului myös mahdolliset kuluttajan kohtaamien maksuvaikeuksien hyvä hoito. Lähtökohtana on kiinnostus ja ymmärrys asiakkaan tilannetta kohtaan koko luottosuhteen ajan. Näin ollen vastuulliseen luotonantoon eivät kuulu maksulliset eräpäivän siirrot (varsinkaan kun asiakas ottaa yhteyttä ennen eräpäivää), eikä saatavien siirto perintäyritykselle, jotta luottoyritys saisi mahdollisimman nopeasti ja helposti omansa takaisin. Mahdollisuuden sopia asioista asiakkaan tilanteen mukaan tulisi aina olla vaihtoehto.

3.5 Pikavippien markkinointi

Pikavippien markkinointi on niiden koko olemassaolon ajan ollut aktiivista. Markkinoinnissa annetaan usein kuva siitä, että vipit ovat helppoja, nopeita hakea sekä vaihtoehtoinen tapa saada rahaa. (Sydänmaanlakka 2011, 7.)

Kuluttajavirasto oli jo vuonna 2005 huolissaan pikavippien markkinoinnista kuluttajille sekä asiakkaiden mahdollisesta ylivelkaantumisesta helposti saatavien ja kalliiden luottojen vuoksi ja kirjoitti siitä Internet-sivuillaan. Vuonna 2005 voimassa oleva kuluttajansuojalain 7. luku ei kuitenkaan koskenut suurimmalta osin luottoa, jonka maksuaika oli alle kolme kuukautta. Näin ollen vielä vuonna 2005 Kuluttajavirasto pystyi antamaan ainoastaan suosituksia asioista, kuten esimerkiksi todellinen vuosikorko, asiallinen pikavippien markkinointi ja asiakkaiden takaisinmaksuongelmat, joita yritykset noudattivat tai jättivät noudattamatta. (Kuluttajaviraston tiedote 2005.) Vuoden 2005 jälkeen Kuluttajaviraston sivuilla on ollut joka vuosi useampia tiedotteita pikavippien markkinoinnista.

Ensimmäisiä huolenaiheita

Ensimmäisinä ongelmina aivan pikavippiyritysten markkinoille saapumisen jälkeen on Kuluttajaviraston näkemyksen mukaan ollut vippien markkinointityyli sekä peruuttamisosoikeuden puuttuminen luottosopimusehdoista. Ongelmia oli myös sopimusehtojen toimittamisessa kuluttajalle, vaikka siihen pikavippejä tarjoavilla yrityksillä oli ollut mahdollisuudet. Tällöin kuluttajan on ollut mahdoton perustaa päätöstään, vertailujaan tai laskelmiaan esimerkiksi hinta- tai muihin sopimusehtoihin, vaan pikemminkin mainoksien herättämiin mielikuviin pikavippien helppoudesta ja nopeudesta. (Kuluttajaviraston uutiskirje 2006a.)

Kuluttaja-asiamies oli toimittanut pikavippiyrityksille muistutuksen muutamista lainsäädännön vaatimuksista kesällä vuonna 2005, mutta koska tilanne ei muistutuksesta huolimatta parantunut, ehtoja kerrattiin yrityksille uudestaan joulukuussa 2005. Kaikki yritykset eivät noudattaneet kaikkia säännöksiä vielä helmikuussa 2006 tehdystä seurantauskussakaan. Tämän jälkeen kuluttaja-asiamies harkitsi asian viemistä

markkinaoikeuteen näiden yritysten osalta, mutta loputkin yritykset korjasivat toimintaansa ennen sitä. (Mt.)

Vielä samana vuonna alkusyksystä kuluttaja-asiamies kertoi antaneensa pikavippiyrityksille ohjeistuksen, jossa ilmaistiin huoli harkitsemattomasta luotonottamisesta sellaisina kellonaikoina, jolloin luoton ottamisessa ei välttämättä käytetä harkintaa (luotto-päätös tehdään yöllä, kesken ravintolaillan). Samalla yrityksiä muistuteltiin siitä, että pelkkä luoton hinnan ja muiden ehtojen kertominen ei ainoastaan riitä, vaan tarvittiin perusteelliset ja yksityiskohtaiset tiedot, jotta asiakkaat voivat harkita päätöstään. (Kuluttajaviraston uutiskirje 2006b.)

Marraskuussa 2006 oikeusministeriö ilmoitti Internet-sivuillaan, että oikeusministeri Leena Luhtanen, kauppa- ja teollisuusministeri Mauri Pekkarinen sekä toinen valtiovarainministeri Ulla-Maj Wideroos ottivat pikavipit tehostettuun valvontaan. Jo tuolloin vilauteltiin mahdollisuutta lainsäädännön uudistukseen. Ministerit tiedostivat Kuluttajaviraston ja kuluttaja-asiamiehen sekä tietosuojavaltuutetun jo puuttuneen pikavippien tarjonnan epäkohtiin ja antoivat tukensa näille toimille. (Oikeusministeriön tiedote 2006a.)

Lisää ohjeistusta

Vuoden 2007 alussa kuluttaja-asiamies ilmoitti seminaarista, joka järjestettiin pikavippejä myöntäville yrityksille. Samassa tilaisuudessa julkaistiin Kuluttajaviraston laatima "Yrittäjä & tekstiviestilainojen perussäännöt" -opas, jossa oli suosituksia ja hyviä käytäntöjä yrityksille. Oppaan luku 3 sisälsi markkinoinnin periaatteita, joita olivat mm. markkinoinnissa annettavat tiedot (elinkeinonharjoittajasta, tarjottavasta rahoituspalvelusta, etäsopimuksesta sekä oikeussuojakeinosta eli oikeudesta viedä riita- asia kuluttajavalituslautakuntaan), mainosvälineen vaikuttaminen edellä mainittujen tietojen antamiseen, mainonnan asiallisuusvaatimus, järkevät aukioloajat sekä asiakaspalvelun toimivuus. (Yrittäjä & Tekstiviestilainojen perussäännöt -opas 2007, 2.)

Kuluttajaviraston tiedotteessa syyskuussa (2007) todettiin, että seminaarin jälkeen osa pikavippiyrityksistä oli muuttanut toimintatapojaan, mutta valitettavasti suurin

osa ei. Markkinointi korosti edelleen pikavipin saannin nopeutta ja helppoutta. Ongelmana nähtiin edelleen myös se, että pikavipin voi saada tekstiviestin kautta tutustumatta lainan ehtoihin.

Kuluttaja-asiamies ilmoitti alkukeväästä vuonna 2008 vieneensä Oy Atlas-Invest Ab -nimisen pikavippejä tarjoavan yrityksen markkinaoikeuteen puutteellisen markkinoinnin sekä lainvastaisten sopimusehtojen takia. Lisäksi kuluttaja-asiamies kertoi myös muutamasta muusta asiasta mainontaa käyttävistä pikavippiyrityksestä. Esimerkiksi Suomen Viestilaina Oy suuntasi kampanjansa nuoriin arpomalla kaksi lippua Rauman Juhannus -festivaaleille. Luottosuhteeseen ei ollut soveliasta taivutella hyviyksillä tai alennuksilla, varsinkin koska kampanjalla vedottiin nuoriin. Yritys poisti mainoksen Internet-sivuiltaan Kuluttajaviraston puututtua kampanjaan. (Kuluttajaviraston uutiskirje 2008, 6.)

Toinen esimerkki oli Risicum Capital Oy:n mainostama pikavippi, jossa pikavipin saannin nopeutta korostettiin mainoslauseella "Kun tilaat rahat Hakaniemestä, ne ovat tililläsi Rautatientorilla". Samantyyppinen mainos oli myös Internet-sivuilla "Rahat tilillesi todella nopeasti. Parhaimmillaan jopa viidessä minuutissa". Mainonnassa korostettiin nopeutta, joka saattoi houkutella kuluttajaa ottamaan lainaa hetken mielijohteesta. Yritys poisti mainoslauseet Kuluttajaviraston huomautuksen jälkeen. (Mts. 6.)

Kolmas esimerkki koski J.W.-Yhtiöt Oy:n omistaman Reissuluotto nimisen pikavippejä tarjoavan yrityksen televisiomainosta, jossa pokeripöydässä istuvalla nuorella miehellä ei ollut enää yhtään pelimerkkejä. Kännykkää näppäilemällä, pelipöydälle ilmestyi kasa pelimerkkejä. Mainoslause kuului, "Lisää pelimerkkejä heittää reissuluotto.fi". Uhkapeliä varten otettu laina ja yllytys velaksi pelaamisesta olivat hyvän tavan vastaisia ja Kuluttajavirasto kehotti yritystä lopettamaan mainoskampanjansa. (Kuluttajaviraston tiedote 2008.)

Oikeustapaus markkinaoikeudessa

Kuluttaja-asiamies vei Oy Atlas-Invest Ab -nimisen pikavippejä myöntävän yrityksen markkinaoikeuteen markkinoinnin sopimattomuudesta sekä sopimusehdon kohtuuttomuudesta tammikuussa vuonna 2008. Oikeuden päätös asiasta saatiin keväällä 2009. Hakemuksessaan kuluttaja-asiamies vaati, että Oy Atlas-Invest Ab:tä kielletään käyttämästä sopimuskäytäntöä, jossa: (MAO 257/2009.)

Vaatimuskohta 1 ja 2

Oy Atlas Invest Ab ei toimitannut ehtoja ja sopimustietoja kuluttajalle ennen lainapäätöksen tekemistä vaan ohjasi kuluttajaa lukemaan edellä mainitut tiedot yrityksen Internet-sivuilta myönteisen lainapäätöksen jälkeen. Toimitettujen ehtojen tulisi olla sellaisessa muodossa että kuluttaja voisi ne tallentaa ja toisintaa muuttumattomina. (Mt.)

Kuluttaja sai rahat tililleen jo muutamien minuuttien jälkeen. Oy Atlas Ab:n toiminta aiheutti sen, että kuluttaja sitoutui sopimukseen tietämättä sen sisältöä. Menettely on kohtuuton luoton tilaajan kannalta. Tärkeää olisi, että kuluttaja pystyy perehtymään, harkitsemaan ja vertailemaan sopimusehtoja ennen päätöksentekoa. (MAO 257/2009.)

Vaatimuskohdat 3 ja 4

Markkinaoikeuden päätöksessä (2009) kerrottiin, että kauppa- ja teollisuusministeriö eli nykyinen työ- ja elinkeinoministeriö on tutkinut pikavippien pääasiallista asiakasryhmää, joka koostui 18–29-vuotiaista, huonossa taloudellisessa asemassa ja epävaikassa työmarkkinatilanteessa olevista nuorista. Heillä ei ole paljoa kokemusta talouden hoidosta ja he saattoivat helposti toimia äkillisesti ja ilman harkintaa. Perusvaatimus markkinoinnille on, että pikavippejä myöntävän yrityksen toiminta- ja markkinointitavat eivät saa lisätä ylivelkaantumisen riskiä tai kannustaa äkkipikaiseen luoton ottamiseen. Oy Atlas Ab:n käyttämät a) "Rahat tilillesi minuutissa kellon ympäri", b) "Luottoa 24 h vuorokaudessa" ja c) "Saat heti Hetiluoton tilillesi" eivät täytä

markkinoinnin periaatteita ja yllyttivät luoton ottamiseen ilman harkintaa. Lisäksi Oy Atlas Ab markkinoi tarjoamiaan pikavippejä lainapalvelun 24 tunnin palveluajalla sekä pikavipin saamista heti tilille.

Kuluttaja-asiamies katsoi myös, että yöaikaan (klo 23–07) tarjottu ja myönnetty pikavippi lisäsi harkitsematonta luotonottamista ja siten lisäsi ylivelkaantumisen mahdollisuutta. Kuluttaja-asiamies katsoi, että kuluttajalla ei ole välitöntä rahoitus-tarvetta yöaikaan. (MAO 257/2009.)

Oy Atlas Ab:n vastaus

Markkinaoikeuden päätöksessä (2009) Oy Atlas Ab katsoi, että vaatimusten 1 ja 2 osalta heidän toimintansa ei voi olla kuluttajansuojalain vastaista, koska kyse ei ole sopimusehdoista vaan liiketoimintatavasta. Oy Atlas Ab kertoi asiakkaan olevan pakotettu tutustumaan lainaehtoihin ennen pikavipin tilaamista, koska lainaehdoissa mainitaan ohjeet vipin hakemiselle.

Vaatimusten 3 ja 4 osalta todettiin, että Oy Atlas Ab:n käyttämät markkinointilauseet eivät riko voimassa olevaa lakia, eikä yritys näe niiden käyttöä sopimattomina. Yrityksen aukioloajoista määrääminen ei kuulu markkinaoikeuden toimivaltaan ja niiden osalta toimittiin säädetyin lain nojalla. Lisäksi todettiin, että laissa ei ole määritelty säännöstä, joka kieltäisi pikavippiyrityksiä tekemästä luottosopimusta ja siirtämästä rahoja kuluttajalle klo 23–07. (Mt. 257/2009.)

Myös Oy Atlas Ab viittasi työ- ja elinkeinoministeriön tekemään tutkimukseen "Miten ja mihin nuoret käyttävät pikavippejä ja muita kulutusluottoja", josta ilmeni, että pikavippejä otettiin vain pieni osa yöaikaan. Tutkimuksessa yöaikaan otetut pikavipit eivät aiheuttaneet suurempia luottotappioita kuin päivällä otetut. (Mt.)

Markkinaoikeuden ratkaisu

Vaatimuskohta 1 ja 2

Oy Atlas Ab:n menettelytapa, jossa yritys jätti toimittamatta sopimus- ja ennakkotietoja kuluttajalle hyvissä ajoin ennen sopimuksen syntymistä oli markkinaoikeuden mukaan kuluttajalle kohtuuton. Sopimustietojen toimittamisen vaatimus ei täyty ohjaamalla kuluttaja yrityksen Internet-sivuille. Näin ollen markkinaoikeus kielsi Oy Atlas Ab:n menettelyn kuluttajansuojalain 3. luvun 1 §:n vastaisena.

Vaatimuskohta 2 hylättiin. Markkinaoikeus kielsi kohdassa 1 yrityksen menettelytavan, joten kohdan 2 menettelyä ei voida katsoa vielä tapahtuneen. (MAO 257/2009.)

Vaatimuskohdat 3 ja 4

Kyse kohdan 3 osalta on pikavippien markkinoimisesta kuluttajalle ja kohdan 4 osalta kuluttajalle tarjottavan pikavipin ajallisesta rajoittamisesta, katsoi markkinaoikeus olevansa toimivaltainen tutkimaan kuluttaja-asiamiehen vaatimukset. (Mt.)

Markkinaoikeus jätti tutkimatta päätöksessään (2009) Oy Atlas Ab:n julkaisemista lehtimainoksista kaksi (b ja c), koska kuluttaja-asiamies ei ollut näyttänyt toteen, että yritys olisi käyttänyt mainoslauseita 1.10.2008 voimaan tulleen kuluttajansuojalain 2. luvun jälkeen. Mainosta a oli käytetty edellä mainitun ajankohdan jälkeen. Tätä mainosta markkinaoikeus piti sopimattomana, koska mainoslause "rahat tilillesi minuuttissa kellon ympäri" viestittää kuluttajalle, että menettely on nopeaa ja ympärivuorokautista. Lisäksi markkinaoikeus totesi, että yrityksen markkinointi on kohdennettu pääsääntöisesti alle 30-vuotiaille nuorille. Tällöin myös sopimattomuutta on tarkasteltava tämän kuluttajaryhmän näkökulmasta. Näillä perusteilla markkinaoikeus näki, että Oy Atlas Ab:n markkinointi on ollut sopimatonta.

Markkinaoikeus hyväksyi kuluttaja-asiamiehen vaatimuksen yöllä maksettavista pikavipeistä. Markkinaoikeus totesi, että päätös kieltää klo 23–07 aikana maksetut pikavipit, ei rajoita yrityksen toimintaa tarjota luottoa kuluttajille. (MAO 257/2009.)

Kuluttajaviraston lausunto markkinoinnista

Oikeusministeriö pyysi Kuluttajavirastolta lausuntoa kulutusluottojen lakiuudistusta varten vuonna 2009. Kuluttajavirasto otti lausunnossaan kantaa pikavippien mainon-

nassa annettavista tiedoista. Kuluttajansuojalain 7. luvun ehdotetussa 7 §:ssä säädettiin tiedonantovelvollisuuksista markkinoitaessa kuluttajaluottoja. Listatut asiat säännöksessä koskivat luoton määrää ja korkoa, sopimuksen kestoja ja hyödykkeen käteishintaa. Lisäksi Kuluttajavirasto näki, että mainonnassa tulee lisäksi käydä ilmi luoton antajan nimi. Vaikka tämä asia onkin otettu huomioon kuluttajansuojalain 6. ja 6a. luvuissa, tulisi se selkeyden vuoksi ottaa myös luoton mainontaa koskevaan pykälään. (Kuluttajaviraston lausunto 2009, 1.)

Lausunnossaan oikeusministeriölle Kuluttajavirasto piti tärkeänä tunnistaa hyvän tavan vastainen markkinointi mainostettaessa pikavippejä ja korostaa hyvää luotonantotapaa. Hyvän luotonantotavan vastaista on esimerkiksi markkinoida luottoa huolettomana ja riskittömänä vaihtoehtona asiakkaan taloudellisiin ongelmiin. Markkinoinnissa ei myöskään saisi korostaa luoton saamisen nopeutta tai yllyttää asiakasta velkaantumaan harkitsemattomasti. Arpajaisten, lisätujen, palkintojen sekä kylkiäisten tai alennusten tarjoaminen katsottiin Kuluttajaviraston mukaan harkintaa olennaisesti heikentäväksi markkinoinniksi. (Mts. 2.)

Kuluttajavirasto korosti, että luotonhakijan tulisi pystyä harkitsemaan rauhassa ja vertailemaan eri vaihtoehtoja ilman painostusta ja houkuttelua luoton ottamiseksi. (Kuluttajaviraston lausunto 2009, 2.)

3.6 Pikavippiyritysten rekisteröinti

Pikavippiyrityksiä tulee ja menee. Juuri tästä syystä niitä on ollut vaikea hallita, eikä millään taholla ole ollut valvontaa sen suhteen, miten, minkälaiset ja monta yritystä Suomessa toimii. Ratkaisuksi nähtiin viranomaisvalvonnan tehostaminen sekä lain-säädännön muuttaminen siten, että yrityksiltä edellytettäisiin rekisteröintiä sekä vastuullista luotonantoa. (Kuluttajaviraston uutiskirje 2009.)

Ensimmäisen kerran Kuluttajavirasto otti keskusteluun pikavippejä tarjoavien yritysten rekisteröimisen vuonna 2006 (Kuluttajaviraston uutiskirje 2006a). Samana vuonna myös talousvaliokunta ilmaisi huolensa siitä, kuinka vapaasti pikavippiyritykset

saivat alalla toimia. Talousvaliokunta peräänkuulutti valvontaa sekä yritysten rekisteröimistä. Lisäksi talousvaliokunta piti tärkeänä selvittää, mistä pikavippiyritysten toimintaa rahoitetaan. (Talousvaliokunta kiirehtii lainsäädännöllisiä toimenpiteitä pikaluotoista -tiedote 2006.)

Pikavippejä tarjoavat yritykset eivät kuulu Rahoitustarkastuksen eli nykyisen Finanssivalvonnan piiriin, koska ne eivät rahoita toimintaansa yleisöltä kerättävillä talletuksilla. Rekisteröityminen toisi toivottuja pelisääntöjä alalle ja sitä ovat peräänkuuluttaneet kuluttajaviranomaiset sekä alan omat yrityksetkin. (Valkama & Muttilainen 2008, 24.)

Finanssivalvonta kertoi lehdistötiedotteessaan "Pikavippitoiminta yleisempää Suomessa kuin muissa EU-maissa" (2006), että suomalaiset pikavippiyritykset rahoittavat toimintansa omalla pääomalla, pankkilainoilla sekä yksityisten henkilöiden tai emoyhtiön sijoituksilla.

Finanssivalvonta oli seurannut aktiivisesti pikaluottoja myöntäneiden yritysten toimintaa lainmukaisuuden kannalta. Finanssivalvonta kannatti eri viranomaisten toimia lainsäädännön muutoksista, joita on arvioitu olevan ainakin todellisen vuosikoron ilmoittamisen sekä toiminnan rekisteröinnin. (Valkama & Muttilainen 2008, 29.)

Kuluttajaviraston oikeusministeriölle antaman lausunnon mukaan (2009, 6) viranomaisvalvonnassa saatujen tulosten mukaan osalta pikaluottoja myöntäviltä yrityksiltä puuttui tuntemus luottotoiminnasta. Tämä toi mukanaan huomattavia puutteita esimerkiksi tietosuojalain, kuluttajansuojalain sekä perintälain tuntemuksessa. Alalla noudatettavien säännösten tietämättömyys on lisäksi aiheuttanut välinpitämättömyyttä viranomaisvalvontaa kohtaan. Näin ollen pikaluottoja myöntävien yritysten rekisteröiminen lisäisi erityisesti luottamusta sekä ammattiosaamista.

Tällä hetkellä Etelä-Suomen aluehallintovirastolle on rekisteröitynyt 82 luotonantajaa (Luotonantajarekisteri 2010).

4 ESITUTKINTA KORONKISKONNASTA

Julkisuudessa keskustellaan toistuvasti epäilyksistä pikavippejä myöntävien yritysten koronkiskonnasta, mutta oikeustapauksia pikavippeihin liittyen korkeimmista oikeusasteista ei ole. Ylen toimittaja Tiina Salumäki teki tutkintapyyynnön valtakunnansyyttäjävirastoon tammikuussa 2008, jonka seurauksena keskusrikospoliisi otti asian esitutkintaan ja teki siitä päätöksen joulukuussa 2008. (KRP:n esitutkintapöytäkirja 2008, 1.)

Koronkiskonnan tunnusmerkistö vuonna 2008

Kiskonta määritellään rikoslain 36 luvussa 6 - 7 §:ssä:

6 §:

Kiskonta

Joka käyttämällä hyväksi toisen taloudellista tai muuta ahdinkoa, riippuvaista asemaa, ymmärtämättömyyttä tai ajattelemattomuutta jonkin sopimuksen tai muun oikeustoimen yhteydessä hankkii tai edustaa itselleen tai toiselle taloudellista etua, joka on selvästi epäsuhteessa vastikkeeseen, on tuomittava kiskonnasta sakkoon tai vankeuteen enintään kahdeksi vuodeksi.

Kiskonnasta tuomitaan myös se, joka luotonannossa ottaa tai edustaa itselleen tai toiselle korkoa tai muuta taloudellista etua, joka huomattavasti ylittää julkisen valvonnan alaisten rahalaitosten vastaavassa luotonannossa ottaman tavanomaisen koron.

7 §:

Törkeä kiskonta

Jos kiskonnassa

- 1) tavoitellaan huomattavaa hyötyä,
- 2) aiheutetaan huomattavaa tai erityisen tuntuva vahinkoa,
- 3) rikoksentehtäjä käyttää häikäilemättömästi hyväksi toisen erityistä heikkoutta tai muuta turvatonta tilaa tai

4) rikos tehdään erityisen suunnitelmallisesti

ja kiskonta on myös kokonaisuutena arvostellen törkeä, rikoksen-tekijä on tuomittava törkeästä kiskonnasta vankeuteen vähintään neljäksi kuukaudeksi ja enintään neljäksi vuodeksi. (L 769/1990.)

Kiskonta on rikoslaissa mainittu menettely, jossa henkilö käyttää hyväksi toisen riippuvaista asemaa, taloudellista tai muuta ahdinkoa, ajattelemattomuutta tai ymmärtämättömyyttä ja näin toimimalla hankkii tai edustaa itselleen taloudellista etua. Tämä etu on selvästi epätasapainossa siihen vastineeseen, jonka hän itse antaa. Em. määritelmän mukaan syyllistyminen kiskontaan vaatii tietoisuutta toisen ahdingosta, tahallisuutta sekä ymmärtämistä suoritusten epätasapainosta. (KRP:n esitutkintapöytäkirja 2008, 7.)

Keskusrikospoliisi katsoi, ettei rikoslaissa oleva sen hetkinen kiskonnan säännös soveltunut tutkittavaan tapaukseen, koska pikavipin myöntäjä myöntäessään luoton joko matkapuhelimen tai Internetin välityksellä ei ollut tietoinen luotonhakijan olosuhteista. (Mts. 7.)

Korko

Yleisimmin tarjottavat pikavipit ovat suuruudeltaan 50 €, 100 € tai 200 €, ja maksuaika on tavallisesti 14 päivää. Pikavipeissä korkoa ei yleensä ilmoiteta, vaan koron sijasta mainitaan pikavipin käsittely- ja toimituskulut. Todellinen vuosikorko esimerkiksi 50 €:n lainassa on minimissään 782 % ja maksimissaan 1168 %. (KRP:n esitutkintapöytäkirja 2008, 4.)

Keskusrikospoliisi totesi esitutkintapöytäkirjassaan (2008, 7), että usein pikavipin myöntämiseen liittyi kustannuksia, joita ovat esimerkiksi asiakkaan luottotietojen ja mahdollisten numerotietojen ja osoitetietojen tarkistus, kansalaisvarmenteen kulut (kansalaisvarmennetta käytetään esimerkiksi sähköiseen tunnistautumiseen) (Kansalaisvarmenne 2006), postituskulut ja laskutus. Nämä kustannukset eivät sisälly oikeuskirjallisuuden ja -käytännön mukaan korkoon.

Todellinen vuosikorko ja sen soveltuvuus pikavippeihin

Finanssivalvonnan antoi lausunnon, jonka mukaan todellisen vuosikoron laskentavasta johtuen pikavippien korot muodostuivat sitä suuremmiksi mitä pienempi lainan summa on tai mitä lyhyempi on laina-aika. Lausunnossa todettiin lisäksi, että luottojen todellinen vertailu onnistuu vain, jos luottojen ehdot ovat toisiaan vastaavia. Tämä oli kuitenkin todellisuudessa mahdotonta, koska julkisen valvonnan alaiset luottolaitokset eivät tarjonneet pikavippien kaltaisia luottoja. (KRP:n esitutkintapöytäkirja 2008, 8.)

Luoton vakuudettomuus

Pikavipeissä tunnusomaista on vakuudettomuus. Keskusrikospoliisi pohti esitutkinnassaan (2008, 9), minkälaisia kustannuksia on hyväksyttävää luoton myöntäjän tästä riskistä saada.

Finanssivalvonnan antamassa lausunnossa todettiin, että on normaalia liiketoimintaa, jos luoton myöntäjä halusi hyvityksen riskistä, joka luoton myöntämisestä saattaisi yritykselle aiheutua. Vakuudettomuus sekä takaajien puute vaikuttivat riskin suurentuessa myös luottokustannuksiin. Keskusrikospoliisi sai kaksi lausuntoa siitä, miten riskin hinta pikavippilainassa laskettiin. Finanssivalvonta antoi lausunnossaan laskelman, jonka mukaan arviolta 10 % asiakkaista ei maksaisi luottoaan (100 €) takaisin. Näin ollen luoton myöntäjän tulisi saada 11 € hyvitystä/asiakas, jotta menetystä ei syntyisi ($0,1 \times 0 \text{ €} + 0,9 \times 111 \text{ €} = 100 \text{ €}$). Myös Suomen Pienlainayhdistys ry pääsi omassa laskukaavassaan samansuuntaiseen lopputulokseen. Luotto-tappioiden määrä 90 vrk eräpäivästä on 10,96 % ja 180 vrk eräpäivästä 8,34 % myönnettyistä luotoista. Keskusrikospoliisin laskelman mukaan luottotappiovarausta tulisi saada 13,70 € /asiakas. Laskelmat osoittivat luoton myöntäjän luotto-tappioiden määrän käytännössä myönnettäessä vakuudettomia luottoja asiakkaille. Riskillä voitiin perustella myös pikavippien korkeammat kulut ja korot asiakkaalle tavalliseen kulutusluottoon nähden. (KRP:n esitutkintapöytäkirja 2008, 10.)

Valvonnan alaisen koron ylittävä osa ja rikoksella saatu hyöty tai vahinko

Jotta koronkiskonnan voisi todeta, tulisi pikavippien korkoa verrata julkisen valvonnan alla olevan luottolaitoksen perimään korkoon samantapaisissa luotoissa. Jos huomattavaa ylitystä tähän verrattuna olisi, tulisi kyseeseen rikoslain tarkoittama koronkiskonta. On siis todettava, että koronkiskonnassakin on laillisen koron osa, mutta tämän ylittävä osa voi täyttää koronkiskonnan tunnusmerkistön. (KRP:n esitutkintapöytäkirja 2008, 11.)

Suomen Pienlainayhdistys ry toimitti keskusrikospoliisille tuottolaskelman, jossa laskettiin, täyttääkö pikavippiyrytyksen korko koronkiskonnan rajan.

- "Myönnetty laina 100 euroa, palkkio 25 euroa
- Keskimääräinen maksuaika 34,82 vuorokautta
- Myöntökulut 6,40 euroa
- Luottotappio 90 vrk: $(10,96/100) * (100+25) = 13,70$ euroa
- Myyntikate: $25 \text{ €} - (6,40 \text{ €} + 13,70 \text{ €}) = 4,90 \text{ €} (19,6 \%)$ " (Mts. 12.)

Oikeuskäytäntöä

Keskusrikospoliisin esitutkintapöytäkirjan (2008, 13) mukaan oikeustapauksia koronkiskonnasta on vähän. Vain kahdessa riita-asian tuomiossa on otettu kantaa pikavipin kustannuksiin.

Lappeenrannan käräjäoikeus on antamassaan tuomiossa 06/425 ilmaissut, että 100 euron pikavipin 22,15 euron kuluja ei voitu pitää kohtuuttomina. Pikavippiyrytyksen mukaan kulut olivat syntyneet esimerkiksi asiakkaan luotto- ja numerotietojen tarkastuksesta, käsittely-, postitus- ja laskutuskuluista sekä kansalaisvarmennetarkastuksista. (KRP:n esitutkintapöytäkirja 2008, 13.)

Porvoon käräjäoikeus otti tuomiossaan 06/143 saman kannan, kun selvitettiin 100 euron pikavipin 20 euron kuluja. Porvoon käräjäoikeus perusteli päätöstään siten,

että asiakas pikavippiä tilatessaan maksaa myös luoton saannin vaivattomuudesta ja nopeudesta kun taas luotonantaja ottaa riskin ja veloittaa siitä. (Mts. 13.)

Ratkaisu

Keskusrikospoliisi totesi esitutkinnan jälkeen ratkaisussaan, että edellä käytyjen seikkojen ja muun tutkinta-aineiston perusteella ei ollut syytä epäillä tutkittavien pikavippiyritysten toiminnassa rikoslain 36 luvun 6 §:n 2 momentin mukaista koronkiskontaa. (KRP: n esitutkintapöytäkirja 2008, 13.)

5 PIKAVIPPIALAN ITSESÄÄNTELY

Suomen Pienlainayhdistys ry perustettiin vuonna 2007, ja jo perustamiskokouksessaan yhdistys hyväksyi pikavippialan eettiset säännöt. Säännöt päivitettiin uudestaan vuonna 2009. Eettiset säännöt velvoittivat sekä uusia että vanhoja jäsenyrityksiä. (Suomen Pienlainayhdistyksen eettiset säännöt 2009, 1§.)

Eettiset säännöt sisältävät pikavippien markkinointiin, luoton myöntämisen perusteisiin, sopimusehtoihin ja tietoturvaan liittyviä asioita. Eettisissä säännöissä todettiin myös, että kukaan yhdistyksen ulkopuolinen ei voi esittää vaatimuksia yhdistyksen jäseniä kohtaan eettisten sääntöjen perusteella. Ne eivät toisin sanoen korvaa luotonhakijan ja luotonmyöntäjän välistä luottosopimusta. (Suomen Pienlainayhdistyksen eettiset säännöt 2009.)

Lähtökohtana yhdistyksen perustamiseen oli yhteisten pelisääntöjen rakentaminen alalle. Muita tavoitteita perustamiselle oli tietoisuuden lisääminen pienlainatoiminnasta sekä alan arvostuksen lisääminen. Lisäksi Suomen Pienlainayhdistys ry on ollut aktiivisesti yhteistyössä eri viranomaisten kanssa esimerkiksi oikeusministeriön asettamassa työryhmässä, joka valmisteli lainsäädännön muuttamista. (Valkama & Muttilainen 2008, 24–25.)

Perustamisvuonna 2007 jäseniä oli neljä (Jakobsson 2007, 21). Vuonna 2008 jäseniä oli kuusi (Valkama & Muttilainen 2008, 24). Vuonna 2009 jäseniä oli seitsemän (Pur-

siainen 2009, 18). Tammikuussa 2011 jäseniä oli kahdeksan (Suomen pienlainayhdistyksen tiedote 2011). Tällä hetkellä jäsenyrityksiä on 11 (Suomen pienlainayhdistyksen jäsenet 2011). Kaikkiaan rekisteröityneitä luotonantajia Etelä-Suomen aluehallintoviraston mukaan on 82. (Luotonantajarekisteri 2010.)

6 LAINSÄÄDÄNNÖN UUDISTAMINEN VUONNA 2010

6.1 Lähtökohdat ensimmäiseen uudistukseen

Ensimmäinen kirjallinen kysymys eduskunnalle pikavippeihin liittyvissä asioissa esitettiin vuonna 2005. Silloin pikavippijärjestelmä oli vasta tullut markkinoille, ja kysymyksen esittäjä kansanedustaja Esa Lahtela oli huolissaan siitä, että pikavipit ovat liian helppo mahdollisuus erehtyä ottamaan luottoa. Lisäksi hän oli huolissaan siitä, että nuoret tilasivat pikavippejä toisten henkilöiden kännykällä ja syyllistyvät rikokseen. Myös pikavippien korkeat kulut ihmetyttivät. (KK 921/2005, 1.)

Vuonna 2006 kirjallisen kysymyksen esitti Sari Essayah, joka puolestaan ilmaisi huolensa pikavippien markkinointiin liittyvistä asioista. Pikavippejä markkinoitiin hänen mielestään liian helpoina ja nopeina vaihtoehtoina. Hän oli huolissaan siitä, että markkinoinnissa ei kuluttajalle annettu tarpeellisia tietoja, joita Kuluttajavirasto edellyttäisi annettavan. (KK 334/2006, 1.)

Seuraavaksi samana vuonna kirjallisen kysymyksen esitti kansanedustaja Marjukka Karttunen, joka esitti huolensa nimenomaan mahdollisuudesta tilata pikavippi toisen henkilön nimissä. Kysymyksessä kerrottiin lasten ottaneen pikavippejä vanhempiansa puhelimella, koska lasten tiedossa ovat olleet vanhempien sosiaaliturvatunnukset. (KK 393/2006, 1.)

Vielä kolmaskin kirjallinen kysymys esitettiin pikavippien tiimoilta vuonna 2006. Tällöin kysyjänä oli kansanedustaja Raimo Vistbacka, joka toi esille pikavippien väärinkäytön eli tilaamisen toisen henkilön nimissä sekä pikavippien korkeat korot. (KK 423/2006, 1.)

Vuonna 2007 syyskuussa kansanedustaja Esa Lahtela esitti uuden kirjallisen kysymyksen. Tällöin Lahtela oli huolissaan pikavippijärjestelmän epäkohdista, kuten erityisesti nuorten velkaantumisesta, sekä luottotietojen menetyksestä. Samalla todettiin pikavipeistä aiheutuneen laskun velkaantumisesta kaatuvan yhteiskunnan hartioille. Tällöin oikeusministeri Tuija Brax kertoi, että oikeusministeriö oli laatinut asiasta arviomuistion, jonka mukaan lainsäädännössä olisi muutostarpeita. (KK 298/2007, 1–2.) Kirjallisia kysymyksiä on laadittu eduskunnalle joka vuosi lain valmistelujen aikana.

Arviomuistion johtopäätöksiä ja toimenpideoite

Oikeusministeriön laatimassa arviomuistiossa tunnistettiin pikavippimarkkinoilla olevat ongelmat. Näihin luettiin mahdollisuus ottaa pikavippi toisen henkilön nimissä, pikavipin huono vertailtavuus muihin luottoihin nähden, pikavipistä perittävät korkeat kulut ja korot, se, että luottosopimusta ei tehdä kuluttajan kanssa kirjallisesti sekä se, että pikavippejä sai vuorokauden ympäri. Myös yleisestä velkaantumisen kasvusta oltiin muistiossa huolestuneita. Johtopäätöksenä todettiin, että pikavipit ovat uusi tuote ja niiden markkinat olivat lisääntyneet merkittävästi pienellä aikavälillä. Tämän vuoksi lainsäädännön muuttaminen olisi tarpeen ja muutosten valmistelemiseksi asetettiin oikeusministeriössä työryhmä, jonka tehtävänä oli laatia esitys hallituksen esityksen muotoon. (Oikeusministeriön arviomuistio 2007, 1–9.)

Toimenpideoitteen eduskunnalle teki vielä joulukuussa 2007 kansanedustaja Paavo Arhinmäki. Toimenpideoitteessaan Arhinmäki kehotti hallituksen ryhtyvän toimenpiteisiin siten, että pikavippiyrityksillä olisi rekisteröintipakko, pikavippien myöntäminen olisi luvanvaraista toimintaa, ja sitä valvoisi Finanssivalvonta. Pikavippiyritykset joutuisivat lisäksi ilmoittamaan todellisen vuosikoron markkinoinnissaan, pikavippejä ei saisi yöaikaan, luotonhakijan tunnistettaisiin huolellisesti ja korkokatto otettaisiin käyttöön. (TPA 59/2007vp, 1–2.)

6.2 Oikeusministeriön työryhmän mietintö lainsäädännön uudistamisesta

Työryhmän mietintö ensimmäisestä pikavippeihin liittyvän lainsäädännön muutoksista valmistui marraskuussa 2008, jolloin se luovutettiin myös oikeusministeriölle. Mietinnön tavoitteena oli tunnistaa pikavippien tarjonnassa ilmenneitä ongelmia ja valmistaa ehdotus lainsäädännön muuttamisesta. (Pikaluottoihin liittyvän lainsäädännön uudistaminen 2008.)

Samassa mietinnössä tuotiin esille myös ei-lainsäädännöllisiä toimenpiteitä, joita ylivelkaantumisen ennaltaehkäisemiseksi oli jo tehty. Suurimpia ongelmia aiheutti etenkin nuorten asenne ja taidottomuus hoitaa omia raha-asioitaan. Tähän olikin pyritty vaikuttamaan tarjoamalla koulujen sekä oppilaitosten opetuksessa entistä enemmän tietoa taloustiedosta. (Mts. 18.)

Puolustusvoimat tavoittavat koko 19–20-vuotiaiden miesten ikäluokan ja satoja vapaaehtoisesti palvelusta suorittavia naisia vuosittain kutsuntojen yhteydessä. Kutsuntojen yhteydessä varusmiehille jaetaan taloustietoa sisältävää materiaalia sekä painotetaan raha-asioiden hoitoa jo ennen palvelukseen astumista. (Pikaluottoihin liittyvän lainsäädännön uudistaminen 2008, 19.)

Kunnat tarjoavat talous- ja velkaneuvontaa, ja näillä toimilla pyritään estämään ylivelkaantuminen. Lisäksi kunnat voivat tarjota myös sosiaalista luototusta, jonka tarkoituksena on ehkäistä taloudellista syrjäytymistä ja ylivelkaantumista. Tavoitteena on myös edistää perheiden tai henkilön itsenäistä selviytymistä. (Mts. 19.)

Mietinnössä ehdotetut kuluttajansuojalain 7. lukuun tehtävät muutokset

1. Todellisen vuosikoron ilmoittaminen myös lyhytaikaisissa ja summaltaan pienissä luotoissa

Tavoitteena oli helpottaa kuluttajan mahdollisuutta vertailla luottoja keskenään. Jotta kuluttajan tekemät vertailut antaisivat oikeaa tietoa, ehdotettiin kaikissa luotoissa

käytettäväksi EU-lainsäädäntöön pohjautuvaa todellisen vuosikoron laskentakaavaa. (Pikaluottoihin liittyvän lainsäädännön uudistaminen 2008, 22.)

2. Luotonhakijan henkilöllisyyden todentaminen

Mietinnössä ehdotettiin luotonmyöntäjälle velvollisuutta tunnistaa luotonhakija huolellisesti. Tällä pyrittiin puuttumaan väärinkäytöksiin, joissa luottoa on voinut hakea toisen henkilön tiedoilla. Ehdotuksessa suositeltiin käytettäväksi vahvaa tunnistamismenetelmää, jollainen on esimerkiksi Tupas-järjestelmä. Mikäli luotonmyöntäjä on jo aikaisemmin todentanut luotonhakijan vahvalla tunnistamismenetelmällä, voi hän jatkossa tunnistaa kuluttajan hänelle annetun henkilökohtaisen tunnisteiden avulla. (Mt. 22–23.)

3. Varojen siirtämistä koskevat ehdot

Mietinnössä ehdotettiin kieltoa, joka estää varojen siirron luotonhakijan tilille klo 23–07, jos luotto haetaan ja myönnetään samaan aikaan. Ehtoa pidettiin tärkeänä, koska yöllä tai myöhään illalla haetut luotot lisäävät harkitsematonta luotonottoa. (Pikaluottoihin liittyvän lainsäädännön uudistaminen 2008, 23–24.)

Mietinnössä ehdotettu rikoslain kiskontapykälään tehtävä muutos

Luottokiskontaa koskevaa säännöstä haluttiin nykyaikaistaa siten, että korkoa ei verrata rahalaitosten tarjoamien luottojen korkoon, vaan korkoa verrataan luotonantajan suoritukseen. Näin vertailu on helpompaa sellaisten luottotuotteiden osalta, joita rahalaitokset eivät tarjoa. (Mt. 24.)

Esityksen vaikutukset kuluttajille ja luotonantajille

Luottojen vertailtavuus todellisen vuosikoron ilmoittamisen jälkeen lisää kilpailua luottomarkkinoilla. Tämä aiheuttaa pikavippien ja muiden kulutusluottojen hintojen alennusta. Sellaisten luottojen myöntäjille, jotka eivät ole markkinoinnissaan todellista vuosikorkoa ilmoittaneet, uudistus tulee aiheuttamaan ainakin markkinointiaineiston päivittämisen. (Mt. 26–27.)

Henkilöllisyyden todentaminen tuo kuluttajalle varmuuden palvelun käytöstä. Näin myös väärinkäytökset vähentyvät. Luoton myöntäjille uudistus tuo helpotuksen Tupas-järjestelmän saantiin. Aikaisemmin yrityksillä saattoi olla vaikeuksia saada palvelu käyttöönsä, jos pankki ei suostunut palvelua myöntämään. (Pikaluottoihin liittyvän lainsäädännön uudistaminen 2008, 27.)

Muita lausuntoja ja mietintöjä

Oikeusministeriö pyysi työryhmän mietinnöstä lausuntoja 42:lta eri viranomaiselta. Yleisesti toimia lainsäädännön muuttamiseksi pidettiin tärkeinä. Kuitenkaan esimerkiksi Kuluttajavirasto ja velkaneuvonta ry eivät pitäneet ehdotettuja uudistuksia riittävinä vaikkakin oikeansuuntaisina. (Pikaluottolainsäädännön uudistaminen 2009, 11–12.)

Mietinnön ulkopuolelta lausunnon antajat ehdottivat luotonantajien rekisteröitymisvelvollisuutta, luotonmyöntäjän vastuullista toimintaa luotonannossa, talous- ja velkaneuvonnan resurssien tarkastusta, sosiaalisen luotonuksen kehittämistä ja positiivisen luottorekisterin perustamista (Mt. 23–24).

Oikeusministeriön esittämät lakiehdotukset siirrettiin hallituksen esitykseksi nro HE 64/2009 vp ja eduskunnalle hyväksyttäväksi.

Lakivaliokunnan lausunto hallituksen esitykseen

Lausunnossaan kesällä 2009 lakivaliokunta kannatti esityksessä mainittujen asioiden eli todellisen vuosikoron ilmoittamista, luotonhakijan tunnistamista, kieltoa siirtää varoja kuluttajalle yöllä ja kiskontapykälän uudistusta. Lakivaliokunta muistutti kuitenkin, että nyt esitetyt muutokset eivät ole riittäviä, vaan pikavippeihin liittyvien ongelmien ratkaisuun tarvittiin myös muita lainsäädäntömuutoksia. Tärkeimpänä lakivaliokunta mainitsi pikavippiyritysten rekisteröintivelvollisuuden ja korosti, että luottotoimintaa täytyy valvoa viranomaistoimin. Tämä lisää varmuutta siitä, että pikavippejä tarjotaan luotettavasti ja ammattitaitoisesti. Esityksen ulkopuolelta lakiva-

liokunta mainitsi sosiaalisen luototuksen mahdollisuuden sekä talous- ja velkaneuvonnan resurssien tarkastuksen. (LaVL 12/2009 vp 2009, 2–5.)

Talousvaliokunnan mietintö hallituksen esitykseen

Talousvaliokunta sai käsiteltäväkseen hallituksen esityksen (HE 64/2009) ja lakivaliokunnan lausunnon lokakuussa 2009.

Talousvaliokunta piti hallituksen esityksessä todellisen vuosikoron ilmoittamista positiivisena. Kuluttajan vahva tunnistaminen estää tehokkaimmin väärinkäytökset pikavippimarkkinoilla. Talousvaliokunta viittasi Suomen pienlainayhdistyksen antamaan tietoon, jossa 5000:tta myönnettyä pikavippiä kohti tapahtui yksi tunnistamisvirhe. Vuoden 2008 aikana myönnetyistä pikavipeistä yhteensä parisataa tapausta oli tunnistamisvirheitä. Tästä aiheutuu talousvaliokunnan mielestä turhaa haittaa ja harmia niille kuluttajille, joiden nimiin pikavippi on otettu. Yöllä tapahtuvassa varojen siirrossa kuluttajalle talousvaliokunta yhtyi hallituksen esitykseen. Kiskonta-säännökseen talousvaliokunta ei ottanut kantaa. (TaVM 13/2009 vp, 1–5.)

Eduskunnan vastaus 132/2009 vp

20.10.2009 hallituksen esitys sai eduskunnan hyväksynnän kuluttajansuojalain 7. luvun ja rikoslain 36 luvun 6 §:n muuttamisesta. Samalla eduskunta edellytti, että hallitus antaa vielä samalla vaalikaudella esityksen, jossa kulutusluottoja myöntävät yritykset velvoitetaan rekisteröitymään. Näin yritysten valvonta tulee helpommaksi ja myös lainvastaiseen toimintaan on mahdollisuus puuttua esimerkiksi sanktioiden kautta. Rekisteröinnillä varmistetaan myös se, että luottoja tarjotaan ammattitaitoisesti ja yritykset ovat luotettavia. (EV 132/2009 vp, 1.) Eduskunnan hyväksymät lait tulivat voimaan 1.2.2010.

6.3 Lähtökohdat toiseen uudistukseen

Eduskunta hyväksyessään hallituksen esitystä 64/2009 totesi vastauksessaan, että myös lakivalmistelu luotonantajan rekisteröitymiseksi oli tehtävä vielä samalla hallituskaudella (EV 132/2009 vp, 1).

Kirjallisen kysymyksen pikavippien valvonnasta esitti kansanedustaja Petri Pihlajaniemi. Kysymyksessään hän totesi, että pikavippien tarjoaminen ja myöntäminen ovat kasvaneet hallitsemattomasti, eikä lainsäädäntö tunne pikavippejä tai niitä myöntävien yritysten vastuuta. Kuluttajille aiheutuneiden ongelmien hoito kuluttaa eri yhteiskunnan viranomaisten resursseja. Valvonta toisi alalle yhdenmukaiset toimintatavat. (KK 412/2007 vp, 1.)

Kuluttajansuojalain 7. luvun uudistusta edelsi Euroopan Unionin kulutusluottoja koskevan direktiivin muuttaminen. Direktiivin tavoitteena oli yhdenmukaistaa kuluttajaluottoja koskevaa lainsäädäntöä ja osaltaan edesauttaa toimivien kulutusluottomarkkinoiden syntymistä. Direktiivissä otettiin kantaa esimerkiksi luottojen markkinointiin sekä kuluttajalle annettaviin tietoihin ennen luottopäätöksen tekoa. Tämä tultaisiin toteuttamaan antamalla kuluttajalle "Vakiomuotoiset eurooppalaiset kuluttajaluottotiedot" -lomakkeessa mainitut tiedot. (Pikaluottolainsäädännön uudistaminen 2009, 15–20.)

6.4 Oikeusministeriön työryhmän mietintö lainsäädännön uudistamisesta

Oikeusministeriö kokosi työryhmän, jonka tavoitteena oli valmistella ehdotus kuluttajansuojalain muutoksista sekä pohtia luotonantajan rekisteröimismahdollisuutta. Samalla myös kuluttajansuojalain 7. luvun otsikkoa muutettiin kuvaamaan tarkemmin luvun sisältöä, joten uudeksi otsikoksi määriteltiin "kuluttajaluotot". Työryhmän mietintö valmistui marraskuussa 2009, jolloin se luovutettiin oikeusministeriölle. (Mts. 50.)

Mietinnössä todettiin, että kuluttaja-asiamies on lausunnoissaan edellyttänyt pikaviippiyrityksiltä vastuullisuutta luottojen markkinoinnissa. Markkinoinnissa ei tule käyttää sellaisia mielikuvia aiheuttavia termejä, jotka antavat kuvan siitä, että pikaviipit ovat helppoja ja nopeita saada. Tällöin pikavipeistä tulee helposti tuote, jota käytetään harkitsemattomasti. (Pikaluottolainsäädännön uudistaminen 2009, 33.)

Mietinnössä ehdotetut kuluttajansuojalain 7. lukuun tehtävät muutokset

1. Hyvä luotonantotapa

Tavoitteena on varmistaa, että kuluttaja saa kaikissa tilanteissa asiallista ja ammatti- maista menettelyä luotonannossa ja luottosopimuksen voimassa ollessa. Toinen tärkeä tavoite on, että luotonantajan toiminta on avointa, kuluttajan edut ja tarpeet huomioivaa. Hyvään luotonantotapaan kuuluu merkittävältä osin myös luottojen markkinointi. (Pikaluottolainsäädännön uudistaminen 2009, 40.)

2. Luottojen markkinointi

Markkinoinnissa ei tule käyttää sellaista tapaa, joka heikentää kuluttajan mahdollisuutta tai kykyä harkita luoton ottamista. Markkinoinnissa tulisi lisäksi antaa kuluttajalle sellaiset tiedot, että edellä mainittu harkinta on mahdollista. (Mt. 40.)

Myös mahdolliset arpajaiset, lisäedut, palkinnot sekä kylkiäiset ovat markkinoinnissa kiellettyjä keinoja. Pääasiallinen sanoma markkinoitaessa luottoja ovat nimenomaan luottoon liittyvät seikat. Samoin alennuksien tarjoaminen maksun yhteydessä on kiellettyä, koska se houkuttaa harkitsemattomaan luoton hakemiseen. (Pikaluottolainsäädännön uudistaminen 2009, 60.)

Mietinnössä ehdotettu laki eräiden luotonantajien rekisteröinnistä

Luotonantajan rekisteröinti

Työryhmämietinnössä "Pikaluottolainsäädännön uudistaminen" (2009, 43–44) ehdotettiin rekisteröintiä sellaisille luotonantajille, joiden toiminta ei kuulu Finanssival-

vonnan piiriin. Rekisteröinnin tarkoituksena on karsia epäammattimaista toimintaa sekä parantaa kuluttajan luottamusta luotonantajaa kohtaan. Samalla parannetaan viranomaisvalvontaa sekä mahdollisuutta yhteydenpitoon. Jotta viranomaiset voisivat varmistua luotonantajan ammattitaidosta ja luotettavuudesta, rekisteröimiselle määriteltäisiin tietyt edellytykset. Mietinnössä pohdittiin valvovaa viranomaista ja päädyttiin Etelä-Suomen aluehallintovirastoon, koska se valvoo nykyisinkin samankaltaisten alojen toimijoita.

Esityksen vaikutukset kuluttajille ja luotonantajille

Valmislomakepohjat ("Vakiomuotoiset eurooppalaiset kuluttajaluottotiedot"-lomake) helpottavat kuluttajan mahdollisuutta verrata eri luottoja keskenään. Lisäksi hyvä luotonantotapa -säännös voimistaa kuluttajan asemaa, koska luotonantaja on velvollinen tiedottamaan asiakasta laajemmin luottoon liittyvistä asioista. Tämä helpottaa kuluttajan mahdollisuutta harkita mahdollisia taloudellisia riskejä. (Pikaluottolainsäädännön uudistaminen 2009, 48.)

Luotonantajan rekisteröiminen toisi tullessaan kustannuksia luotonantajalle. Lisäksi vaatimus rekisteröinnistä saattaisi vaikeuttaa luotonantajan markkinoille pääsyä, koska rekisteröiminen koskisi myös jo alalla toimivia yrityksiä. Näin alalta saadaan pois tai ainakin vaikeutetaan mahdollisesti epärehellistä toimintaa harrastavat yritykset. (Pikaluottolainsäädännön uudistaminen 2009, 49.)

Muita lausuntoja ja mietintöjä

Oikeusministeriö pyysi mietinnöstä lausuntoja 30:lta eri viranomaiselta ja yhteisöltä. Lausunnoissa erityisesti luotonantajan rekisteröimistä pidettiin myönteisenä asiana. Kuluttajavirasto olisi halunnut kieltää mahdollisuuden tarjota mitään lisäetuja luottojen markkinoinnin yhteydessä. Kuluttajavirasto katsoi, että tämänsuuntainen toiminta on hyvän luotonantotavan vastaista ja omiaan aiheuttamaan harkitsematonta luotonottoa. (Kulutusluottoja koskevan lainsäädännön kokonaisuudistus 2010, 13.)

Oikeusministeriön mietinnön lakiehdotukset siirrettiin hallituksen esitykseksi nro HE 24/2010 vp ja eduskunnalle hyväksyttäväksi.

Talousvaliokunnan lausunto hallituksen esitykseen

Talousvaliokunta kannatti hallituksen esitystä hyvästä luotonantotavasta sekä siihen tiiviisti kuuluvasta luottojen markkinoinnista. Lisäksi talousvaliokunta kannatti ehdotettua Etelä-Suomen aluehallintovirastoa valvovaksi viranomaiseksi. Rekisteröinnin tulisi olla jatkuvaa, jotta se olisi niin yhteiskunnan kuin kuluttajankin edun mukaista. (TaVM 10/2010 vp, 2–4.)

Eduskunnan vastaus EV 89/2010 vp

Kesäkuussa 2010 eduskunta hyväksyi hallituksen esityksen. Samalla eduskunta antoi hallitukselle määräyksen seurata lainsäädännön vaikutusta pikavippejä tarjoavien yritysten toiminnasta. Tavoitteena oli vähentää sosiaalisia ongelmia ja tarvittaessa puuttua epäkohtiin. (EV 89/2010 vp, 1.) Eduskunnan hyväksymät lait tulivat voimaan 1.12.2010.

7 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS JA TULOKSET

Tutkimuksen toteutus

Opinnäytetyöhön tarvittavan materiaalin kerääminen ja siihen perehtyminen aloitettiin elokuussa 2011. Ennen materiaalin keräämistä perehdyttiin voimassa olevaan lainsäädäntöön sekä yleisesti pikavippeihin ilmiönä ja yleisellä tasolla aikaisemmin pikavipeistä tehtyihin tutkimuksiin. Tämän jälkeen oli helpompaa lähteä rajaamaan aiheita, joita käsiteltäisiin opinnäytetyössä tarkemmin. Kirjoittaminen aloitettiin syyskuussa 2011.

Materiaaliin tutustumisen jälkeen mietittiin, miltä tahoilta haluttiin näkemyksiä valitun tutkimusongelman selvittämiseen. Todettiin, että Kuluttajaviraston, kuluttaja-oikeusneuvonnan ja velkaneuvonnan haastattelulla saadut näkemykset lakiuudistuk-

sesta antaisivat hyödyllistä tietoa tutkimuksen kannalta. Haastattelu toteutettiin avoimilla kysymyksillä, joita oli 12. Kysymykset lähetettiin haastateltaville sähköpostitse, joten haastateltavat saivat vastata kysymyksiin heille sopivaan aikaan. Lisäksi Kuluttajaviraston sekä kuluttajaneuvonnan haastateltavat olivat pääkaupunkiseudulta, joten kasvotusten toteutettu haastattelu oli vaikea järjestää. Kyselyn toimittamisen yhteydessä sovittiin, että tarkentavat ja epäselvät asiat voitaisiin tarvittaessa varmistaa jälkikäteen puhelimitse. Kysymysten lisäksi perehdyttiin kirjalliseen aineistoon lainsäädännön vaikutuksista ja verrattiin sitä haastattelusta saatuun aineistoon.

Haastattelusta saatu aineisto tiivistettiin ja samalla erotettiin tutkimuksen kannalta oleellinen tieto epäoleellisesta. Näin myös saadun aineiston analysointi tuli helpommaksi.

Tulokset ja johtopäätökset

Tulokset

Ensin haastateltavilta kysyttiin, miten lain muutokset ovat näkyneet omassa työssä ja miten yhteydenotot olivat muuttuneet ennen lain uudistamista ja sen jälkeen.

Vaikutukset uudistuksen jälkeen ovat olleet vähäisiä. Kuluttajaoikeusneuvoja arvioi, että yhteydenotot ovat kuitenkin lisääntyneet jonkin verran vuonna 2011. Talous- ja velkaneuvonnan palvelupäällikkö arvioi, että velkaneuvonnan saamat yhteydenotot ovat pysyneet ennallaan. Eniten yhteydenottoja tulee markkinointiin, perintään ja asiakaspalvelun toimimattomuuteen liittyvistä asioista, tämä koskee sekä kuluttajaoikeusneuvojan ja velkaneuvonnan saamia yhteydenottoja. Yhteydenotot eivät ole sisällöllisesti muuttuneet lain uudistuksen jälkeen, mutta suurin yksittäinen asia on kuitenkin ollut tunnistamista koskeva uudistus. Tämä on vähentänyt väärinkäytöksiin liittyviä yhteydenottoja. Kuluttajaoikeusneuvoja arvioi, että yhteydenottajana on aikaisempaa useammin joku muu kuin luotonottaja itse, esimerkiksi nuoren aikuisen vanhemmat. Kuluttajavirasto on tehnyt ja tekee vielä vuonna 2011 markkinoinnin valvontakampanjoita, joissa valvotaan lakiuudistusten vaikutusta yritysten markki-

nointiin. Tarkkaa analyysia yhteydenottojen muuttumisesta ei ole kuluttajaviraston osalta vielä tehty.

Kysyttäessä pikavippiyritysten toiminnan muuttumisesta lain muutosten jälkeen kuluttajaviraston lakimies totesi, että toiminta ei ole muuttunut riittävästi, eikä säännöksiä noudateta tarpeeksi hyvin. Esimerkkinä kerrottiin todellisen vuosikoron ilmoittaminen markkinoinnissa niin, että kuluttaja sen huomaa ja ymmärtää. Kuluttajaoikeusneuvoja kertoi, että luotonantajan rekisteröintivelvollisuuden tullessa pakolliseksi alalta on poistunut osaltaan vastuuttomia toimijoita. Yhteydenotot painottuvat paljolti tiettyihin pikavippiyrityksiin. Talous- ja velkaneuvonnan palvelupäällikön mielestä markkinoinnin osalta lainmuutoksen jälkeen ei ole näkynyt mitään muutosta. Pikavippien markkinointi on edelleen liian aggressiivista.

Kuluttajaviraston lakimies toteaa, että kuluttajansuojalain 7. lukua tulisi vielä muuttaa siten, että alan valvojalle tulee antaa paremmat valvontakeinot ja käyttöön tulisi ottaa "markkinahäiriömaksu", joka voidaan määrätä heti selvissä lainrikkomistapauksissa. Näin yritykset, jotka rikkovat lakia saadaan tehokkaammin muuttamaan toimintaansa. Haastateltava kertoo myös, että tällä hetkellä kuluttaja-asiamies joutuu viemään asian markkinaoikeuteen, joka antaa uhkasakolla vahvistetun päätöksen yritykselle olla jatkamatta kyseistä menettelyä. Jos kieltoa rikotaan, pitää uhkasakon maksunpanoa erikseen vielä hakea markkinaoikeudesta. Nämä prosessit ovat pitkiä ja erittäin työläitä. Talous- ja velkaneuvonnan palvelupäällikkö näkee, että markkinointiin ja perintään liittyvien asioiden tulisi vielä muuttua. Kuluttajaoikeusneuvoja ei ottanut kantaa muutoksen tarpeellisuuteen.

Seuraavaksi haastateltavia pyydettiin ottamaan kantaa jokaiseen valittuun ongelma-kohtaan, joita lainuudistuksilla muutettiin.

Todellisen vuosikoron ilmoittaminen tuo kuluttajalle paremman mahdollisuuden vertailla luottoja. Lisäksi luoton kokonaishinta on selkeämmin kuluttajan nähtävillä. Luottojen maksamisesta kuluttajalle yöllä kuluttajaoikeusneuvoja kertoi, että käytännön vaikutusta ei juuri ole ollut. Lisäksi kieltö saattaa aiheuttaa sen, että kuluttaja ottaa pikavipin ennen klo 23:n vaikkapa "varmuuden vuoksi". Kuluttajaoikeusneuvoja

näkee, että jos tällaisella rajoituksella halutaan vähentää harkitsematonta luotonottoa, tulisi kieltoaikaa laajentaa tästä entisestään, etenkin illan osalta. Kuluttajaviraston lakimies näkee edellä mainittujen kohtien osalta, että sääntelyn avulla tarkoituksena on hillitä velkaantumista. Tällöin kysymys on kuluttajan käyttäytymiseen vaikuttamisesta ja toisaalta luotonantajan lojaliteettivelvollisuudesta kuluttajaa kohtaan.

Asiakkaan tunnistaminen koettiin hyväksi uudistukseksi, koska väärinkäytöksen määrä vähenee. Lisäksi tämä aiheuttaa vaatimuksia palveluntarjoajalle, koska vastuu järjestelmän toimivuudesta ja luotettavuudesta on yrityksellä. Velvollisuus hyvään luotonantotapaan taas on normina joustava. Näin ollen se saa sisältönsä käytännön kautta. Pykälä mahdollistaa puuttumisen asiattomaan toimintaan, jos uusia menettelytapoja otetaan käyttöön. Pikavippiyritysten rekisteröinti vaikuttaa siihen, että "hämäräfirmat" saadaan pois markkinoilta. Todettiin, että rekisteröinti tapahtuu kuitenkin lähinnä muodollisin perustein, eli rekisteriin kuuluva yritys ei vielä takaa yrityksen vastuullisuutta tai luotettavuutta. Kuluttajaviraston lakimies totesi, että rekisteröinnin tarkoitus on päästää alalle vain kokemusta omaavat, lainkuuliaiset toimijat. Tämä käytäntö toimii ongelmien ennaltaehkäisijänä. Vaikutuksia on liian aikaista arvioida vielä. Talous- ja velkaneuvonnan palvelupäällikkö katsoo, että kaikki edellä mainitut parantavat kuluttajan asemaa, mutta eivät välttämättä muuta kuluttajan käyttäytymistä ja velanottoa. Edelleen pikavipin saa turhan vaivattomasti ja helposti.

Erillinen kysymys esitettiin pikavippien markkinoinnista. Kuluttajaoikeusneuvojan oli vaikeaa ottaa kantaa asiaan, koska alan harjoittamaa markkinointia valvoo erikseen Kuluttajavirasto. Kuitenkin haastateltava arvioi, että lainmuutokset eivät ole juurikaan vaikuttaneet pikavippien markkinointiin. Kuluttajaviraston lakimies kertoi, että tietoja ei edelleenkaan esitetä selvästi ja helposti havaittavalla tavalla, joten lainvaikutukset eivät ole riittävät. Talous- ja velkaneuvonnan palvelupäällikkö oli sitä mieltä, että näkyvin muutos markkinoinnissa on ollut todellisen vuosikoron ilmoittaminen, mutta sekin muutos on ollut hyvin pieni. Markkinointi on edelleen aggressiivista, joten lakimuutos on vaikuttanut kovin vähän pikavippien markkinointiin.

Ylipäättään pikavippiyritysten tarpeellisuudesta talous- ja velkaneuvonnan palvelupäällikkö katsoi, että heidän näkökulmastaan pikavippejä ei tarvita. Velalliset taas

käyttävät niitä toisten velkojen maksuun sekä normaaliin elämiseen. Kuluttajaoikeusneuvoja totesi, että kokonaan pikavippejä ei voida kieltää. Haastateltava totesi myös, että kuluttajalle saattaa tulla äkillisiä ja välttämättömiä menoja, joihin tulee saada nopeasti rahoitusta. Haastateltava kuitenkin mainitsi lisäksi, että pikavipeillä rahoitetaan entistä enemmän normaalia arkea. Suuri ongelma pikavipeissä on rahan saannin helppous. Enää ei kuluttajalle juuri tule tilannetta, että rahaa ei olisi tehdä jotain hankintaa. Kuluttajaviraston lakimies ilmaisi, että pikavippien sijasta kuluttajat tarvitsisivat kohtuuhintaista pientä luottoa tarjoavaa tahoa, joka tarjoaa luottoja myös niille, joilla ei ole säännöllisiä tuloja. Pikavippien käytön kasvu osoittaa, että tarvetta pienille luotoille on, mutta nykyinen tarjonta ei ole kuluttajien tarpeiden mukaista. Niitä käytetään kun muutakaan vaihtoehtoa ei ole.

Kysyttäessä, miten kuluttajan toimintaa tulisi ohjata viranomaislähtöisesti, jotta voitaisiin välttää ylivelkaantuminen, tuli vastauksissa mainituksi yksimielisesti kuluttajan taloustietämyksen lisääminen. Tätä voitaisiin toteuttaa siten, että lasten taloustietojen kehittämistä opiskellaan kouluissa riittävän varhaisessa vaiheessa. Lisäksi nähtiin hyvänä vaikutuskeinona Kuluttajaviraston sekä muiden toimijoiden taholta annettu näkyvä ja ymmärrettävä tiedotus velkaantumisesta ja sen aiheuttamista ongelmista. Pelkästään kuluttajan käyttäytymisen vaikuttamiseen ei voida turvautua. Kuluttajaviraston lakimies näkee lisäksi tarvetta elinkeinonharjoittamisen sääntelylle. Tätä voisi esimerkiksi olla markkinointiviestin sisältö ja esittämistapa, koska markkinointi vaikuttaa suuresti meihin kaikkiin. Kaiken toiminnan tulisi kuitenkin tähdätä siihen, että ennaltaehkäistään ylivelkaantumista sekä katkaistaan mahdollinen velkakierre mahdollisimman aikaisessa vaiheessa.

Viimeiseksi kysyttiin vielä mielipiteitä sosiaalisesta luototuksesta ja positiivisesta luottorekisteristä.

Sosiaalinen luototus nähtiin kaikkien haastateltavien vastauksissa erittäin tarpeelliseksi. Tutkimusten mukaan sosiaalinen luototus on kuluttajaoikeusneuvojan mielestä myös toimiva järjestelmä. Talous- ja velkaneuvonnan palvelupäällikkö kertoi, että järjestelmän kautta useat velalliset ovat saaneet asiansa kuntoon. Kuntien tarjoaman sosiaalisen luototuksen lisäksi Kuluttajaviraston lakimies näki tarpeelliseksi myös

markkinalähtöisen tarjonnan. Pikavippien käytön kasvusta nähdään, että pieniä luottoja tarvitaan.

Selvästi kriittisemmin nähtiin positiivisen luottorekisterin käyttöönotto. Kaikki haastateltavat olivat sitä mieltä, että rekisteri ei itsessään tuo ratkaisua ongelmiin vaan saattaa jopa tuoda niitä lisää. Talous- ja velkaneuvonnan palvelupäällikkö näkee, että asiakkaiden näkökulmasta rekisteristä voisi olla jotain hyötyä. Kuluttajaviraston lakimies näkee, että on parempi kysyä tietoja suoraan kuluttajalta kuin luottaa rekisteriin, jonka luotettavuus ja reaaliaikaisuus olisi suuri haaste. Kuluttajaviraston lakimies toteaa vielä, että tällä hetkellä pikaluottojen tarjoajat eivät kysy kuluttajilta mitään tietoja. Luotonannon ei tarvitse olla niin pikaista, että aikaa tietojen toimittamiselle ei ole. Lisäksi sekä talous- ja velkaneuvonnan palvelupäällikkö että Kuluttajaviraston lakimies näkee uhkana sen, että rekisteri sisältäisi hyvin laajat tiedot kansalaisista ja olisi laajan joukon käytettävissä. Vaara tietojen väärinkäytöksistä esim. identiteettivarkauksina tulee ottaa myös huomioon.

Kyselystä saadun aineiston lisäksi käytiin läpi kirjallista aineistoa.

Kuluttajavirasto yhdessä tietosuojavaltuutetun kanssa otti 1.2.2010 voimaan tulleen ensimmäisen lakiuudistuksen jälkeen valvontaiskun pikavippejä tarjoaviin yrityksiin. Valvontaiskun tarkoituksena oli selvittää, kuinka hyvin yritykset olivat ottaneet käyttöönsä lain vaatimat uudistukset todellisen vuosikoron käyttämisestä markkinoinnissa, kiellosta maksaa vippejä kuluttajalle yöllä sekä asiakkaan vahvasta tunnistamisesta. (Kuluttajaviraston tiedote 2010a.)

Jo 10.3.2010 Kuluttajavirasto ilmoitti puuttuneensa Oy Atlas-Invest Ab:n markkinoinnin Hetiluoton ulkomainoksiin. Mainoksissa ei kerrottu luoton todellista vuosikorkoa. Kuluttajaviraston neuvoteltua yrityksen kanssa yritys lopetti puutteellisen mainonnan. (Kuluttajaviraston tiedote 2010b.)

Kuluttajaviraston tiedotteessa 7.6.2010 (2010c) ilmoitettiin, että pikaluottojen tarjonnassa on edelleen puutteita. Vain 30 yritystä tunnisti asiakkaan lain vaatimalla tavalla. Tunnistaminen jätettiin kuluttajan huoleksi niin, että kuluttaja sai valita, käyt-

tääkö hän asiointissaan verkkopankkitunnuksiaan. Todellisen vuosikoron ilmoitti puutteellisesti edelleen 13 yritystä. Lisäksi neljä yritystä maksoi pikavippejä edelleen kuluttajan tilille yöaikaan. Yhteensä tarkastettavia yrityksiä oli 80. Samassa tiedotteessa Kuluttajavirasto ilmoitti tehneensä uuden tutkintapyyntöä poliisille mahdollisesta kiskonnasta pikavippien tarjonnassa.

Lokakuussa 2010 Kuluttajavirasto kertoi, että tietosuojavaltuutettu on vienyt 16 yritystä tietosuojalautakuntaan edelleen jatkuvan asiakkaan puutteellisen tunnistamisen takia. Kuluttajavirasto lähetti yli 40 yritykselle kirjeen, jossa se vaati muuttamaan toimintatavan sellaiseksi, että se noudattaa voimassa olevaa lakia. Jos muutosta ei tehtäisi, tulisi Kuluttajavirasto määräämään yrityksille markkinointikiellon. (Kuluttajaviraston tiedote 2010d.) Samalla muistuteltiin yrityksiä tulevasta lakiuudistuksesta.

Vuonna 2011, jolloin myös toinen lakiuudistus oli jo voimassa, Kuluttajavirasto antoi yhden tiedotteen pikavippiyrityksiin liittyen.

2.11.2011 Kuluttajavirasto ilmoitti tiedotteessaan (2011), että se vaatii Pikavippi.fi:n lainvastaisia mainoksia kuriin 50.000 €:n uhkasakolla. Tämä siitä syystä, että Pikavippi.fi ei ole noudattanut Kuluttajaviraston ohjetta lainvastaisen mainonnan lopettamisesta.

Ajankohtaista kuluttajaoikeudesta -tiedotteessa oli nähtävissä, että markkinointikielto on annettu OPR-Vakuus Oy:n yritykselle Pikavippi.fi 30.3.2011 markkinoinnissa annetuista puutteellisista tiedoista. Lisäksi markkinaoikeuteen oli saatettu Pikavippejä tarjoava J.W.-Yhtiöiden Reissuluotto.fi maaliskuussa 2011, koska myös Reissuluotto.fi antoi puutteellisia tietoja luottojen markkinoinnissa. Reissuluotto.fi oli saanut lisäksi väliaikaisen markkinointikiellon 21.3.2011. Markkinaoikeuteen oli saatettu myös OPR-Vakuuden uhkasakon maksamista koskeva kanne. (Kuluttaja-asioita tuomioistuimissa 2011.)

Oikeusministeriö ilmoitti tiedotteessaan 10.6.2011, että Kuluttajaviraston näkemyksen mukaan säännöstä, joka kieltää yöllä maksettavat pikavipit, noudatetaan hyvin (Oikeusministeriön tiedote 2011).

Sanomalehti Karjalaisen tekemän tutkimuksen mukaan puolet pikavippiyrityksistä ilmoittaa tällä hetkellä alhaisemman koron pikavipille kuin oikein laskettu todellinen vuosikorko tulokseksi antaisi. Erot ovat huomattavia, sillä ilmoitettu korko on ollut esimerkiksi 300 % kun se lain mukaan lasketulla todellisen vuosikoron kaavalla olisi noin 10.000 %. (Nevalainen 2011, 8.)

Johtopäätökset

Jotta voidaan selkeämmin nähdä, miten aineistosta saatu materiaali vastaa tutkimuskysymyksiin, käydään tutkimuskysymykset läpi kohta kohdalta ja verrataan niitä saatuun aineistoon.

Miten pikavippeihin liittyvän lainsäädännön muuttaminen on vaikuttanut pikavippimarkkinoilla havaittuihin ongelmiin?

Aineiston perusteella oli nähtävissä, että pikavippeihin liittyvän lainsäädännön muutoksien vaikutukset toisaalta toteutuivat, mutta oli myös asioita, jotka haastateltavien antaman näkemyksen mukaan olisi voinut toteutua paremmin. Kuluttajansuojalain 7. luvun muutosten vaikutus oli tässä tutkimuksessa melko pieni, eikä ainakaan vielä voida sanoa, tuleeko vaikutus olemaan suurempi myöhemmin kuin se on nyt.

Jos yhtenä mittarina pidetään esimerkiksi kuluttajan yhteydenottoja viranomaisiin pikavippiyrityksistä ja niiden toiminnasta, voidaan todeta, että muutoksia yhteydenottojen määrässä on, ja niitä on tullut viranomaisille hieman enemmän kuin aikaisempina vuosina. Samoin, jos mittarina pidetään pikavippiyritysten toiminnan muutosta viranomaisen näkemyksen mukaan, voidaan päätellä, ettei lainsäädännön muuttamisella ole saatu karsittua ainakaan kaikkia väärinkäytöksiä ja niistä kummunneita ongelmia. Toisaalta, kuten jo aikaisemmin mainittiin, muutos lainsäädännössä on melko tuore, joten toiminnan muuttuminen saattaa jatkua vielä tulevaisuudessaakin. Aineistosta nousi esille, että lainmuutoksia ei heti voimaantulon jälkeen noudatettu. Kuluttajavirasto ja tietosuojavaltuutettu joutuivat puuttumaan yritysten toimintatapaan, mutta myöhemmin toiminta ainakin osalla yrityksistä muuttui uutta lainsäädäntöä noudattavammaksi.

Ongelmat, jotka ovat selkeimmin poistuneet lainmuutoksen jälkeen, olivat kerätyn aineiston mukaan kielto maksaa yöllä pikavippi kuluttajalle sekä asiakkaan vahva tunnistaminen. Nämä ovat myös alueet, joihin jouduttiin melko nopeasti puuttumaan lainuudistuksen jälkeen. Kuluttajaviraston puututtua aktiivisesti puutteisiin voidaan arvioida, että nämä asiat hoituvat pikavippialalla tällä hetkellä paremmin kuin juuri lainmuutoksen jälkeen. Väärinkäytökset alalla edellä mainittujen asioidenosalta ovat vähentyneet, jos niitä tarkastellaan saadun aineiston kautta.

Luotonantajan rekisteröintiä pidetään hyvänä uudistuksena, mutta rekisteriin pääsyä kritisoidaan hieman muodollisuudeksi. Rekisterin tarkoitus on saada alalle lainmukaisesti ja vastuullisesti toimivat yritykset ja osaltaan rekisteröinti on vähentänyt vastuuttomasti toimivien yritysten määrää. Lopullisia vaikutuksia on varmasti vielä aikaista arvioida.

Hyvä luotonantotapa on joustava normi, joka saa muotonsa tulevaisuudessa, kun joku toimija keksii uuden tavan toimia. Lopullisesti normin arvon määrittää oikeuskäytäntö. Tällainen säännös jättää liikaa tulkinnan varaa sekä vastuuta luotonantajan toiminnan vastuullisuudelle. Oikeuskäytännön kautta saatu päätös on aina hidas prosessi, jonka aikana tutkinnan alla oleva toiminta voi jatkua.

Onko ongelmia havaittu lainsäädännön uudistuksen jälkeen?

Vähiten vaikutuksia muuttuneella lainsäädännöllä on ollut todellisen vuosikoron ilmoittamiseen sekä markkinointiin liittyviin ongelmiin. Todellinen vuosikorko oikein laskettuna ja markkinoinnissa ilmoitettuna lisää ja parantaa kuluttajan mahdollisuutta ymmärtää ja vertailla luoton todellista hintaa. Selvää lienee se, että tämän tiedon puuttuessa vertailumahdollisuus poistuu tai muuttuu ainakin vaikeammaksi. Mikäli voitaisiin hillitä lainmuutoksen esitöissäkin mainittua harkitsematonta luotonottoa tai ylivelkaantumista, tulisi minimivaateena olla todellisen vuosikoron selkeä ja näkyvä maininta mainonnassa.

Markkinointiin liittyvät ongelmat taas ovat melko moninaiset. Edellä mainittu todellisen vuosikoron ilmoittamatta jättäminen on varmasti yksi yleisimmistä asioista, joka

puuttuu markkinoitaessa pikavippiä kuluttajalle. Myös pikavipin markkinointitapa nopeana ja helppona luottona ei täytä muutetun lainsäädännön pykälää ja sitä kautta myös vastuullisen luotonannon säännöstä. Aggressiiviseen luoton markkinointiin pitäisi aineiston mukaan puuttua mahdollisimman pian.

Miten mahdollisia ongelmia voitaisiin ehkäistä?

Lainmuutoksen tarkoituksena oli estää ylivelkaantuminen, mutta myös vaikuttaa pikavippejä tarjoavien yritysten toimintaan. Kuluttajaa voidaan ohjata ja neuvoa eri tavoin aloittamalla siitä, että taloudenhallinnan perusasioita kerrotaan koululaisille erilaisten oppiaineiden yhteydessä. Tätä tiedottamista voidaan jatkaa nuorille yläasteella ja vieläpä lukioissa ja ammattioppilaitoksissakin. Kyselyaineistossakin ehdotetut viranomaisten tietoiskut kuluttajille toisivat lisää yleistä keskustelua, jonka yhteydessä oikeaa, tarkastettua ja helposti ymmärrettävää tietoa on helpompi jakaa sitä tarvitseville.

Yritysten toimintaa voidaan ohjata tehokkaammin valvonnan parantamisella. Kuluttajaviraston ja Etelä-Suomen aluevalvontaviraston mahdollisuuksia puuttua yritysten lainvastaiseen toimintaan tulisi kehittää. Tällä hetkellä sanktioiden saaminen yrityksille on hidasta ja kuormittaa valtavasti eri viranomaisia. Mahdollisuus puuttua selkeisiin lainvastaisiin toimiin saattaisi tuoda alalle vielä enemmän vastuullisuutta ja sitä kautta luotettavuutta.

Markkinointi nähdään yhtenä suurena syynä kuluttajien harkitsemattomaan luotonottoon. Pikavippiyritysten vastuullinen toiminta luottojen markkinoinnissa tulisi aineiston mukaan varmistaa. Mielikuvien markkinointi herättää kuluttajan toimimaan harkitsemattomasti ja silloin ei välttämättä jäädä miettimään, mitä luoton ottaminen maksaa ja mihin se johtaa. Yritysten valvontaan sekä markkinointiin liittyvät asiat voisivat ratketa ainakin lainsäädäntöön liittyvillä seikoilla. Kuluttajan toimintaan vaikuttaminen on juuri sellainen seikka, jota viranomaiset voivat pyrkiä ohjaamaan esimerkiksi oikean ja helposti ymmärrettävän tiedotuksen kautta.

Haastatteluaineistosta saatiin lisäksi hieman mielipiteitä sosiaalisesta luototuksesta sekä positiivisen luottorekisterin käyttöön otosta. Sosiaalisesta luototuksesta on puhuttu sekä lainmuutoksen esitöissä, että myös julkisuudessa. Tällä hetkellä kaikki kunnat eivät tarjoa sosiaalista luototusta, vaikka sitä pidetään tutkimusten mukaan tärkeänä. Sen kehittämistä ja laajentamista useampaan kuntaan pidettiin tulosten mukaan erittäin tärkeänä. Pikavippien käytön suosio kertoo siitä, että pieniä luottoja tarvitaan. Keskustelua herättää se, mikä instanssi sitä tarjoaisi ja millä ehdoilla.

Positiivisen luottorekisterin käyttöönottoa taas vastaavasti haastattelun mukaan ei suoraan pidetty viranomaisen näkökulmasta tarpeellisena. Järjestelmä ei tulosten mukaan olisi ratkaisu velkaongelmiin, vaan ratkaisun tulisi mieluummin löytyä mahdollisesti luotontarjoajan toiminnan muutoksesta. Rekisterien avoimuus suurelle joukolla ja tietojen sekä rekisterin käyttäjien luotettavuus olivat asioita, joita ei tulisi sivuuttaa.

Ovatko pikavippien tarjoajat syyllistyneet koronkiskontaan?

Kuluttajavirasto teki poliisille koronkiskonnasta tutkintapyyntöä kesällä 2010. Tutkintapyyntöä poliisille ilmoitettiin kolme yritystä, joilla oli sillä hetkellä markkinoiden korkeimmat korot. Tarkoituksena Kuluttajavirastolla oli saada ennakkotapaus koronkiskonnasta. (Pikavippifirmoille uhkasakko tai kanne markkinaoikeuteen 2010.) Aikaisemman, ennen lainmuutoksia tehdyn tutkinnan osalta koronkiskonnasta ei ollut kyse, mutta lainsäädännön muuttuessa myös pikavippiyritykset tulivat koronkiskontasäännöksen piiriin. Koronkiskonnan esitutkinnan valmistuessa nähdään todelliset lainmuutoksen vaikutukset koronkiskonnan osalta. Esitutkinta koronkiskonnasta on edelleen kesken.

Tutkimuksen luotettavuuden arviointi

Tutkimuksen laatu ja luotettavuus tulee aina varmistaa. Laadullisessa tutkimuksessa luotettavuuden arviointi on haastavampaa kuin esimerkiksi määrällisessä tutkimuksessa. Syynä tähän on luotettavuusmittareiden synty luonnontieteissä, josta ne ovat siirtyneet yhteiskuntatieteisiin. Yhteiskuntatieteissä tutkitaan ihmistä yksilönä tai

ryhmänä, jolloin esimerkiksi tunteet ja ihmisen ajatukset, asenteet ja tavat vaikuttavat ilmiön tutkimiseen. (Kananen 2010, 68.) Luotettavuuskäsitteitä ovat validiteetti ja reliabiliteetti.

Validiteetti yksinkertaisimmillaan tarkoittaa oikeiden asioiden tutkimista. Myös yleistettävyys on yksi validiteetin tärkeimmistä kriteereistä. (Mts. 69.) Validiteetin voisi ajatella olevan myös käsitteiden ja tulkinnan johdonmukaisuutta, johon vaikuttaa se, miten tutkimuksen tekijä tuntee tutkittavan asian. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006.)

Materiaaliksi pyrittiin valitsemaan mahdollisimman luotettavaa kirjoitettua materiaalia. Koska kirjamateriaalia oli saatavissa kovin vähän, etsittiin materiaali pääosin Internetin kautta. Opinnäytetyö keskittyi Kuluttajaviraston, kuluttajaneuvonnan sekä velkaneuvonnan näkökulmiin, joten materiaali pyrittiin myös keräämään niin, että sen lähde oli jokin edellä mainituista tahoista. Koska näkökulma oli myös lainopillinen, materiaaliksi otettiin oikeusministeriön, eri oikeudellisten instanssien ja eduskunnan tarjoama materiaali. Näin kasvatettiin myös tutkimuksen luotettavuutta, koska esimerkiksi lähtökohtia lainsäädännön uudistamiselle tutkittiin monesta eri lähteestä. Lisäksi materiaalissa keskityttiin jo alussa valittuihin ja rajattuihin pikaviippien ongelmiin. Tällä varmistettiin, että haastattelussa kysyttiin niitä asioita, jotka tukevat rajattujen aiheiden valintaa, ja sitä kautta vastaukset auttaisivat selvittämään valitut tutkimuskysymykset. Opinnäytetyön eri vaiheissa ratkaisuja on pyritty perustelemaan, jolloin tutkimuksen lopussa langanpätkät on helpompi solmia yhteen kokonaisuudeksi.

Asiantuntijoilta haluttiin lomakkeella kysyä mahdollisimman avoimia kysymyksiä, jotta vastaajat voisivat antaa näkemyksensä mahdollisimman kattavasti. Haastattelun toteuttaminen lomakkeelle tehdyillä avoimilla kysymyksillä antoi ilmiöstä hyvän kuvan. Avoimien kysymysten valintaan vaikutti lisäksi se, että nähdään, mikä asia nousee selkeimmin esille ja miksi. Perustelut määrällisessä tutkimuksessa enemmän käytettävän kyselylomakkeen käytöstä on jo aikaisemmin esitetty tutkimusmenetelmän valinnan yhteydessä (s. 7). Kyselystä saatu aineisto analysoitiin kirjallisen aineiston kanssa. Kirjallinen aineisto kerättiin Kuluttajaviraston ja oikeusministeriön tiedot-

teista sekä sanomalehti Karjalaisen tekemästä tutkimuksesta. Tutkimuksessa on keskitytty lainsäädännön uudistuksen vaikutuksiin koko pikavippiialalla erottelematta yksittäisiä yrityksiä tai kuluttajia tutkimusongelmaa selvitetessä. Myös tutkimusongelman selvittämiseksi tehdyt kysymykset valittiin koskemaan koko pikavippiialaa. Tulokset ovat näin ollen yleistettävissä koko alaa koskeviksi tuloksiksi.

Reliabiliteetti tutkimuksessa ilmaisee tulosten pysyvyyttä. Tämä tarkoittaa sitä, että jos tutkimus toistetaan, saadaan myös uudessa tutkimuksessa samat tulokset. (Kananen 2010, 69.)

Reliabiliteettia eli pysyvyyttä täytyy tämän tutkimuksen osalta tarkastella kriittisesti. Jos tutkimus toistettaisiin heti uudestaan, tulokset olisivat varmasti lähellä toisiaan. Mikäli tutkimus toistettaisiin esimerkiksi kolmen vuoden päästä, saattaisivat haastateltavat antaa erilaista tietoa lain vaikutuksista. Myös muu kirjoitettu aineisto olisi varmasti erilaista kuin tätä tutkimusta tehtäessä. Tähän vaikuttaa yksinkertaisesti aika. Tällä hetkellä lainuudistukset on nähtävä melko tuoreina ja muutokset ovat varmasti alalla hitaita. Näin ollen vaikutukset saattaisivat olla erilaisia muutaman vuoden kuluttua. Toisin sanoen, ajan vaikuttaessa ilmiön muuttumiseen myös tutkimustulokset tulisivat muuttumaan.

Dokumentointi on laadullisen tutkimuksen tärkeimpiä luotettavuuden ja uskottavuuden parantajia. Jotta tutkimus olisi uskottava, tulee kaikki valinnat ja päätökset perustella. (Kananen 2010, 69.)

Tutkimuksen aikana päätöksiä on pyritty perustelemaan siten, että lukija ymmärtää, miksi joku päätös on tehty. Pikavippeihin liittyvän lainsäädännön uudistus on ilmiönä uusi, eikä siitä ole tehty vielä tarkempia tutkimuksia. Tämä vaikutti tutkimusmenetelmän valintaan siten, että oli perusteltua valita tutkimusmenetelmäksi laadullinen tutkimus. Näin ilmiöstä saataisiin mahdollisimman kokonaisvaltainen kuva. Toinen tärkeä valinta oli keskittyminen rajattuihin ongelmakohtiin, jotka materiaalista nousivat esille. Aiheita olisi ollut runsaasti, mutta valitut aiheet katsottiin tärkeimmiksi kuluttajaa ajatellen. Materiaalin luotettavuutta perusteltiin sen esittäjän mukaan. Mielipidekirjoitukset ja blogit jätettiin käytännössä tutkimuksen ulkopuolelle. Tutki-

muksen materiaaliksi teoriaosaan sekä kirjalliseen aineistoon valittiin vain viranomaisilta saatua materiaalia. Tärkeimmiksi lähteiksi muodostui siten oikeusministeriö, eduskunta sekä kuluttajavirasto.

Saturaatiosta on kyse silloin kun haastateltavat eivät enää tuo tutkimukseen mitään uutta (Kananen 2010, 70). Myös saturaatiolla pyritään lisäämään tutkimuksen luotavuutta. Tässä tutkimuksessa saturaatio saavutettiin muutamien kysymysten osalta, mutta koska haastateltavia oli vain kolme, näkemykset olivat lähellä toisiaan mutta eivät välttämättä yhteneväiset kaikkien kysymysten osalta. Tämä johtuu varmasti myös asian katsontakannasta, eli valvova viranomainen saattaa nähdä muutoksessa erilaisia asioita kuin kuluttajarajapinnassa työskentelevä henkilö. Selkeitä ristiriitaisuuksia ei kuitenkaan tullut esille. Kattavampaa ja laajempaa näkemystä haettaessa olisi voitu haastattelu toteuttaa suuremmalle joukolle viranomaisia.

Triangulaation käytössä pyritään lisäämään tutkimuksen ymmärtämistä sekä luotavuutta. Samalla saadaan monipuolisempi kokonaiskuva tutkittavasta ilmiöstä. Triangulaation muotoja on neljä ja ne ovat: menetelmätriangulaatio, teoriatriangulaatio, tutkijatriangulaatio sekä aineistotriangulaatio. Triangulaatiolla tarkoitetaan menetelmää, jonka avulla tutkimusta voidaan käsitellä monesta eri näkökulmasta. (Kananen 2010, 72–73). Tutkimuksessa käytettiin aineistotriangulaatiota, joka tarkoittaa eri aineistojen avulla tehtävää tutkimusta (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006).

Aineistona käytettiin haastattelusta saatuja tietoja, ja tämän lisäksi saatua aineistoa verrattiin mm. Kuluttajaviraston ja oikeusministeriön julkaisemiin tiedotteisiin uudistetun lainsäädännön noudattamisesta esimerkiksi markkinoinnin, yöllä maksettavien vippien sekä luotonantajan rekisteröinnin osalta.

8 POHDINTA

Asenne pikavippeihin liittyen oli ennen opinnäytetyön aloittamista ainoastaan negatiivinen. Käsitys pikavipeistä kuitenkin muuttui jonkin verran tutkimusta tehdessä. Pikavipit voivat olla osalle käyttäjistä pelastus esimerkiksi silloin, kun pienituloiselle perheelle tulee äkillinen suurempi hankinta eteen. Oman talouden hallinta sekä ymmärrys luoton todellisesta hinnasta ovat merkittävässä asemassa, jotta pikavipeistä ei aiheutuisi ongelmia.

Luoton hinta ja vertailtavuus ovat avainasemassa silloin, kun kuluttaja tekee valintaa, ottaako pikavipin, mutta myös silloin, kun kuluttaja (toivottavasti) vertailee eri yritysten tarjoamia vaihtoehtoja. Todellisen vuosikoron ilmoittaminen markkinoinnissa on pieni vaatimus lainsäätäjän taholta saatavaan hyötyyn nähden. Kuitenkin osa yrityksistä on ollut välinpitämättömiä lainsäädännöstä kohtaan, eivätkä kaikki yritykset ilmoita todellista vuosikorkoa mainonnassaan. Huolestuttavampi asia ovat mainokset, jossa todellinen vuosikorko on laskettu väärin. Tämä on omiaan antamaan kuluttajalle väärää ja harhaanjohtavaa tietoa luoton hinnasta. Toinen etu, joka saavutettaisiin luottojen vertailtavuuden paranemisella, olisi luottomarkkinoiden kilpailun koveneminen joka aiheuttaisi mahdollisesti pikavippien luottokustannusten alenemisen.

Asia, jota piti pohtia paljon työn edetessä, oli monessa kohdassa esille tullut pikavipin nopea saaminen. Kuluttajan saadessa rahan nopeasti tilille, tuo se mukanaan ajatuksen luoton vaivattomuudesta ja helppoudesta. Entäpä jos pikavipin saaminen edellyttäisikin tulevaisuudessa vuorokauden odottamista? Kuluttaja joutuisi harkitsemaan jo ennen pikavipin hakemista, tarvitseeko hän todella luottoa. Tämä voisi vähentää harkitsematonta luotonottoa. Onko kuluttajalla todellisuudessa sellaista tilannetta, jolloin rahaa tarvitaan minuuteissa eikä esimerkiksi vuorokauden päästä?

Koska lainuudistukset tulivat voimaan vuoden 2010 aikana, ei tarkkaa kuvaa muutosten vaikutuksista välttämättä vielä saada. Jatkotutkimuksen aiheena voisi olla muutosten tutkiminen muutaman vuoden päästä. Muita tutkimuksen aiheita voisivat olla positiivisen luottorekisterin tutkiminen, sillä asia on kirjattu hallitusohjelmaan ja sel-

vitistyö valmistuu tämän hallituskauden aikana. Tarkastelun kohteena voisi olla myös se, miten pikavippiä ja sitä sääntelevä lainsäädäntö tulevaisuudessa kehittyy.

Asiallista keskustelua pikavipeistä ei ole juuri julkisuudessa käyty. Jotta keskustelua saataisiin viranomaisen ja kuluttajan välille olisi asia tuotava sellaiselle tasolle, että viesti olisi helposti ymmärrettävää ja totuudenmukaista. Tiedotusta voitaisiin jakaa ensin samaan tapaan kuin Liikenneturvan "Jos otat, et aja" tai Viisaasti vesillä -kampanjan "Älä jätä aivojasi narikkaan" -tyyppisillä tietoiskuilla. Tällaisten tietoiskujen tarkoituksena olisi saada aikaan keskustelua ja kiinnostusta omaa taloutta kohtaan. Tämän jälkeen olisi helpompi kertoa kuluttajille esimerkiksi, mitä ylivelkaantuminen tarkoittaa tai mitä luottotietojen menetys voi merkitä.

Lainsäädännöllä ei pystytä karsimaan pois kaikkia ongelmia. Yritykset toimivat niin, että toiminta olisi mahdollisimman kannattavaa, joku toinen rehellisemmin kuin toinen. Yritysten valvonnan tulisi olla aktiivista ja jatkuvaa. Lisäksi sanktioiden täytyisi olla tuntuvia, jotta lainvastaista tai asiatonta toimintaa kannattaisi muuttua. Materiaalia tutkiessa havaitsi, että alalla on selkeästi muutama yritys, joiden toiminta on ollut vähintäänkin lainsäännöksiä tai viranomaisia kohtaan kyseenalaista. Tällaiseen toimintaan tulisi puuttua pikaisesti esimerkiksi väliaikaisen toimintakiellon tai mahdollisten sakkojen kautta. Nämä toimet voisivat tuoda mukanaan ymmärryksen siitä, että lainmuutoksiin tulisi suhtautua vakavasti.

Ylivelkaantumiseen on pyritty vaikuttamaan monella eri tapaa, esimerkiksi koululais-ten, lukiolaisten sekä armeijan aloittavien nuorten kautta. Ensisijaisesti vaikuttamisella on pyritty saavuttamaan asenteiden muutosta sekä parantamaan taloudenhoidon taitoja. Tärkeää työtä omalta osaltaan tekevät myös talous- ja velkaneuvonta. Toivottavaa on, että sekä ennalta ehkäisevä työ että hankalassa taloudellisessa tilanteessa olevien auttaminen näkyy tilastoissa tulevaisuudessa nuorten talousongelmien vähentymisenä. Silloin panostus on kannattanut, ja sitä voidaan jatkaa ja kehittää. Täytyy kuitenkin todeta, että oman elämän valintoihin vaikuttaa valistuksesta ja ohjeista huolimatta aina yksilö itse.

LÄHTEET

EV 132/2009 vp. Eduskunnan vastaus. 20.10.2009. Viitattu 19.10.2011.
http://www.eduskunta.fi/faktatmp/utatmp/akxtmp/ev_132_2009_p.shtml

EV 89/2010 vp. Eduskunnan vastaus. 9.6.2010. Viitattu 24.10.2011.
http://www.eduskunta.fi/faktatmp/utatmp/akxtmp/ev_89_2010_p.shtml

HE 238/1992 vp. Hallituksen esitys Eduskunnalle laeiksi kuluttajansuojalain 7 luvun ja osamaksukaupasta annetun lain 1 a ja 9 §:n muuttamisesta. 16.10.1992. Viitattu 19.10.2011. <http://www.eduskunta.fi/triphome/bin/akxhref.sh?{KEY}=HE+238/1992>

HE 64/2009. Hallituksen esitys Eduskunnalle laeiksi kuluttajansuojalain 7 luvun, rikoslain 36 luvun 36 § ja korkolain 4 § muuttamisesta. 8.5.2009. Viitattu 26.8.2011.
<http://www.finlex.fi/fi/esitykset/he/2009/20090064>

HE 24/2010. Hallituksen esitys Eduskunnalle laeiksi kuluttajansuojalain muuttamisesta ja eräiden luotonantajien rekisteröinnistä sekä eräiksi niihin liittyviksi laeiksi. 30.3.2010. Viitattu 5.9.2011. <http://www.finlex.fi/fi/esitykset/he/2010/20100024>

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2007. Tutki ja kirjoita. 13. p., osit. uud. p. Keuruu: Otava.

Jakobsson, N. 2007. Pikaluottojen markkinointi. Seminaarityö. Helsingin yliopisto, oikeustieteellinen tiedekunta. 28.5.2007. Viitattu 26.8.2011.
<http://www.kolumbus.fi/niko.jakobsson/pikaluottojenmarkkinointi.pdf>

Kaartinen, R. & Lähteenmaa, J. 2006. Mihin nuoren käyttävät pikavippejä ja muita kulutusluottoja. Työ- ja elinkeinoministeriön tutkimus. Viitattu 26.8.2011.
<http://www.tem.fi/files/17018/Pikavippi.pdf>

Kananen, J. 2010. Opinnäytetyöntöön kirjoittamisen käytännön opas. Tampere: Tampereen yliopistopaino.

Kansalaisvarmenne. Kansalaisvarmenteen käyttö. N.d. Viitattu 17.9.2011.
<http://fineid.fi/default.aspx?docid=4044&site=9&id=292>

KRP:n esitutkintapöytäkirja 2400/S/10154/08. N.d. Keskusrikospoliisin esitutkinnan päätökset. Viitattu 26.8.2011.
<http://pienlainayhdistys.fi/UserFiles/pienlaina/File/pikaluottokiskonta.pdf>

KHO 1568/1/2009. Huolellisuusvelvoite - Suunnitteluelvoite - Virheettömyysvaatimus. Korkeimman hallinto-oikeuden päätös 8.1.2010. Viitattu 24.8.2011.
<http://www.tietosuoja.fi/ratkaisut/>, korkeimman hallinto-oikeuden päätökset, korkeimman hallinto-oikeuden päätös ns. pikavippiasiassa.

KK 921/2005 vp. Kirjallinen kysymys: pikavippilainajärjestelmän hyväksyttävyyks.
8.12.2005. Viitattu 24.8.2011.
http://www.eduskunta.fi/faktatmp/utatmp/akxtmp/kk_921_2005_p.shtml

KK 334/2006 vp. Kirjallinen kysymys: pikalainojen markkinointi. 20.4.2006. Viitattu
19.10.2011.
http://www.eduskunta.fi/faktatmp/utatmp/akxtmp/kk_334_2006_p.shtml

KK 393/2006 vp. Kirjallinen kysymys: tekstiviestiluottojen tilaaminen toisten nimissä.
4.5.2006. Viitattu 19.10.2011.
http://www.eduskunta.fi/faktatmp/utatmp/akxtmp/kk_393_2006_p.shtml

KK 423/2006 vp. Kirjallinen kysymys: lyhytaikaisten käyttöluottojen väärinkäyttö ja
luottojen korkeat korot. 16.5.2006. Viitattu 19.10.2011.
http://www.eduskunta.fi/faktatmp/utatmp/akxtmp/kk_423_2006_p.shtml

KK 298/2007 vp. Kirjallinen kysymys: pikavippijärjestelmän epäkohtien poistaminen.
18.9.2007. Viitattu 19.10.2011.
http://www.eduskunta.fi/faktatmp/utatmp/akxtmp/kk_298_2007_p.shtml

KK 412/2007 vp. Kirjallinen kysymys: pikaluottojen myöntämisen valvonta.
24.10.2007. Viitattu 19.10.2011.
http://www.eduskunta.fi/faktatmp/utatmp/akxtmp/kk_412_2007_p.shtml

Kuluttaja-asioita tuomioistuimissa. 2011. Kuluttajaviraston ajankohtaisia tiedotteita
kuluttaja-asioista tuomioistuimissa. N.d. Viitattu 5.11.2011.
<http://www.kuluttajavirasto.fi/fi-FI/oikeusjuttuja/>

Kuluttajaviraston lausunto. 2009. Kuluttajaviraston antama lausunto oikeusministeri-
ölle kulutusluottoja koskevan lainsäädännön kokonaisuudistuksesta. 16.12.2009.
Viitattu 24.8.2011. <http://www.kuluttajavirasto.fi/File/ff386904-4a84-42608ef2d90d948813f7/071116%20lausunto.pdf>

Kuluttajaviraston tiedote. 2005. Kuluttajaviraston julkaisema tiedote. Kulutusluoton
markkinointi tehovalvonnassa. 17.11.2005. Viitattu 24.9.2011.
<http://www.kuluttajavirasto.fi/fi-FI/ajankohtaista/tiedotteet/2005/>

Kuluttajaviraston tiedote. 2007. Kuluttajaviraston julkaisema tiedote. Pikavippien
suurin ongelma on sopimuksen tekotapa - Koronkiskontaepäilyissä oikea osoite on
poliisi. 28.9.2007. Viitattu 24.9.2011. <http://www.kuluttajavirasto.fi/fi-FI/ajankohtaista/tiedotteet/2007/>

Kuluttajaviraston tiedote. 2008. Kuluttajaviraston julkaisema tiedote. Kuluttajavirasto
puuttui pikaluottomainokseen - Reissuluottoa tarjottiin pokeripelin pelaamiseen.
5.5.2008. Viitattu 24.8.2011. <http://www.kuluttajavirasto.fi/fi-FI/ajankohtaista/tiedotteet/2008/>

Kuluttajaviraston tiedote. 2010a. Kuluttajaviraston julkaisema tiedote. Kuluttajavirasto ja tietosuojavaltuutettu valvovat pikavippiyritysten toimia. 2.2.2010. Viitattu 26.10.2011. <http://www.kuluttajavirasto.fi/fi-FI/ajankohtaista/tiedotteet/2010/>

Kuluttajaviraston tiedote. 2010b. Kuluttajaviraston julkaisema tiedote. Kuluttajavirasto puuttui pikavipin ulkomainoksiin. 10.3.2010. Viitattu 26.10.2011. <http://www.kuluttajavirasto.fi/fi-FI/ajankohtaista/tiedotteet/2010/>

Kuluttajaviraston tiedote. 2010c. Kuluttajaviraston julkaisema tiedote. Kuluttajaviraston ja tietosuojavaltuutetun valvontakampanja: Pikaluottojen tarjonnassa edelleen lainvastaisuuksia. 7.6.2010. Viitattu 26.8.2011. <http://www.kuluttajavirasto.fi/fi-FI/ajankohtaista/tiedotteet/2010/>

Kuluttajaviraston tiedote. 2010d. Kuluttajaviraston julkaisema tiedote. Kuluttajavirasto ja tietosuojavaltuutettu seuraavat pikaluottoyrityksiä edelleen. Osa valvontakampanjassa havaituista virheistä korjattu. 13.10.2010. Viitattu 26.8.2011. <http://www.kuluttajavirasto.fi/fi-FI/ajankohtaista/tiedotteet/2010/>

Kuluttajaviraston tiedote. 2011. Kuluttajaviraston julkaisema tiedote. Kuluttajasiames vaatii Pikavippi.fi:n lainvastaisia mainoksia kuriin uhkasakolla. 2.11.2011. Viitattu 5.11.2011. <http://www.kuluttajavirasto.fi/fi-FI/ajankohtaista/tiedotteet/2011/>

Kuluttajaviraston uutiskirje. 2006a. Ajankohtaista kuluttajaoikeudesta uutislehti. 4/2006. Teemana vastuullinen luotonanto. Viitattu 26.8.2011. <http://www.kuluttajavirasto.fi>, arkisto, 2006

Kuluttajaviraston uutiskirje. 2006b. Ajankohtaista kuluttajaoikeudesta uutislehti. Tekstiviestivipeistä monenlaista päänvaivaa. 08/2006. Viitattu 26.8.2011. <http://www.kuluttajavirasto.fi>, arkisto 2006

Kuluttajaviraston uutiskirje. 2008. Ajankohtaista kuluttajaoikeudesta uutislehti. Teemana rahoituspalvelut. 03/2008. Viitattu 26.8.2011. <http://www.kuluttajavirasto.fi/fi-FI/ajankohtaista/tiedotteet/2008/>

Kuluttajaviraston uutiskirje. 2009. Ajankohtaista kuluttajaoikeudesta uutislehti. Teemana luotto ja raha. 05/2009. Viitattu 26.8.2011. <http://www.kuluttajavirasto.fi/fi-FI/ajankohtaista/tiedotteet/2009/>

Kuluttajaviraston uutiskirje. 2010. Ajankohtaista kuluttajaoikeudesta uutislehti. Rahoituspalvelut. 07/2010. Viitattu 26.8.2011. <http://www.kuluttajavirasto.fi/fi-FI/ajankohtaista/tiedotteet/2010/>

Kulutusuottojen lainsäädännön kokonaisuudistus. 2009. Oikeusministeriön työryhmämietintöjä. 2009:15. Viitattu 24.10.2011. <http://www.om.fi/Etusivu/Julkaisut/Tyoryhmamietintoja/Tyoryhmamietintojenarkisto/Tyoryhmamietintoja2009/1247667739269>

Kulutusluottoja koskevan lainsäädännön kokonaisuudistus. 2010. Oikeusministeriön mietintöjä ja lausuntoja. 19/2010. Lausuntotiivistelmä. Viitattu 24.1.2011.
<http://www.om.fi/Oikeapalsta/Haku/1266333744200>

Kysely talous- ja velkaneuvojille. 2008. Velkaantumisen taustat, kuluttajaviraston teettämä kysely talous- ja velkaneuvojille. N.d. Viitattu 26.8.2011.
[http://www.kluttajavirasto.fi/haku,velkaantumisen taustat](http://www.kluttajavirasto.fi/haku,velkaantumisen%20taustat)

L 20.1.1978/38. Kuluttajansuojalaki. Säädös valtion säädöstietopankki Finlexin sivustolla. N.d. Viitattu 24.8.2011. <http://www.finlex.fi>, lainsäädäntö, ajantasainen lainsäädäntö.

L 769/1990. Rikoslaki 36. luku. Säädös valtion säädöstietopankki Finlexin sivustolla. N.d. Viitattu 15.9.2011. Vuoden 1990 Rikoslaki.
<http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/1990/19900769>

L 18.12.1998/1056. Laki kuluttajavirastosta. Säädös valtion säädöstietopankki Finlexin sivustolla. N.d. Viitattu 30.10.2011. <http://www.finlex.fi>, lainsäädäntö, ajantasainen lainsäädäntö.

L 4.8.2000/713. Laki talous- ja velkaneuvonnasta. Säädös valtion säädöstietopankki Finlexin sivustolla. N.d. Viitattu 30.10.2011. <http://finlex.fi>, lainsäädäntö, ajantasainen lainsäädäntö.

L 5.12.2008/800. Laki kuluttajaneuvonnasta. Säädös valtion säädöstietopankki Finlexin sivustolla. N.d. Viitattu 30.10.2011. <http://finlex.fi>, lainsäädäntö, ajantasainen lainsäädäntö.

LaVL 12/2009 vp. Lakivaliokunnan lausunto: Hallituksen esitys laeiksi kuluttajansuojalain 7 luvun, rikoslain 36 luvun 6 §:n ja korkolain 4 §:n muuttamisesta. 11.6.2009. Viitattu 20.10.2011.
http://www.eduskunta.fi/faktatmp/utatmp/akxtmp/lavl_12_2009_p.shtml

Luotonantajarekisteri. 2010. Etelä-Suomen aluehallintoviraston luotonantajan rekisteri. N.d. Viitattu 19.10.2011.
<http://www.avi.fi/fi/virastot/etelasuomenavi/Kilpailujakuluttajaasiat/Sivut/default.aspx>, luotonantajarekisteri ja rekisteri-ilmoitus, luotonantajarekisteri, luotonantajarekisteri.pdf

MAO 29:1992. Kuluttaja-asiamies - Independent Yksityisrahoitus Oy - Luoton markkinointi. Kuluttajansuojaa koskeva markkinaoikeuden päätös. N.d. Viitattu 22.10.2011.
<http://www.finlex.fi/fi/oikeus/mao/1992/19920029>

MAO 257:2009. Kuluttaja-asiamies - Oy Atlas-Invest Ab - markkinoinnin sopimattomuus - sopimusehdon kohtuuttomuus. Kuluttajansuojaa koskeva markkinaoikeuden päätös. N.d. Viitattu 24.8.2011. <http://www.finlex.fi/oikeus/mao/2009/20090257>

Metsämuuronen, J. 2001. Laadullisen tutkimuksen perusteet. 2. tark.p. Viro.

Nevalainen, T. 2011. Asiakas maksaa laittomuudet. Sanomalehti Keski-suomalainen. 31.10.2011, 8.

Oikeusministeriön arviomuistio. 2007. Oikeusministeriön lainvalmisteluosaston arviomuistio mahdollisista lainsäädäntötarpeista ns. pikaluottoihin liittyvien ongelmien ehkäisemiseksi. 28.9.2007. Viitattu 24.8.2011. <http://www.om.fi/haku>, pikaluotto*, tiedote: "pikaluottojen ongelmia selvitetään työryhmässä"

Oikeusministeriön tiedote. 2006a. Oikeusministeriön tiedotteet. Oikeusministeri Leena Luhtanen: Pikaluottoihin liittyviin epäkohtiin puututaan tarvittaessa lainsäädäntötoimin. 23.11.2006. Viitattu 26.8.2011. <http://www.om.fi/Oikeapalsta/Haku/1163180121660>

Oikeusministeriön tiedote. 2006b. Oikeusministeriön tiedotteet. Ministerit ottavat pikavipit tehostettuun valvontaan. 23.11.2006. Viitattu 26.8.2011. <http://www.om.fi/Oikeapalsta/Haku/1163180117270>

Oikeusministeriön tiedote. 2007. Oikeusministeriön tiedotteet. Pikaluottojen ongelmia selvitetään työryhmässä. 23.10.2007. Viitattu 26.8.2011. <http://www.om.fi/Oikeapalsta/Haku/1191397597583>

Oikeusministeriön tiedote. 2011. Oikeusministeriön tiedotteet. Pikaluottoja saa nyt tarjota vain rekisteriin merkityt yritykset. 10.6.2011. Viitattu 26.8.2011. <http://www.om.fi/Oikeapalsta/Haku/1302672706210>

Perusasioita oikeustieteestä. Helsingin avoin yliopisto. N.d. Viitattu 17.10.2011. <http://www.avoin.helsinki.fi/kurssit/oikjohd/materiaali/osa1.html>

Pikaluottoihin liittyvän lainsäädännön uudistaminen. 2008. Oikeusministeriön työryhmämietintöjä. 2008:7. Viitattu 5.9.2011. <http://www.om.fi/1224166755526>

Pikaluottoihin liittyvän lainsäädännön uudistaminen. 2009. Oikeusministeriön lausuntoja ja selvityksiä. 04/2009. Lausuntotiivistelmä. Viitattu 24.8.2011. <http://www.om.fi/Oikeapalsta/Haku/1232607457479>

Pikavippifirmoille uhkasakko tai kanne markkinaoikeuteen. 2010. Turun sanomat. 18.9.2010. Viitattu 5.11.2011. <http://www.ts.fi/online/kotimaa/160371.html>

Pikavippitoiminta yleisempää Suomessa kuin muissa EU-maissa. 2006. Finanssivalvonnan lehdistötiedote. 16.8.2006. Viitattu 26.8.2011. http://www.finanssivalvonta.fi/fi/Tiedotteet/Arkisto/Ratan_lehdistotiedotteet/Pages/8_2006.aspx

Pursiainen, P. 2009. Pikavipit - koronkiskontaa ilman sääntelyä? Kauppatieteellinen tiedekunta, kandidaattitutkielma. Viitattu 26.8.2011.

<http://www.doria.fi/bitstream/handle/10024/59155/nbnfi-fe201002041300.pdf?sequence=3>

Ruohonen, A. 2006. Kännykkävipit joutuvat uuteen kuriin. Taloussanomien 20.5.2006. Viitattu 2.9.2011.

<http://www.taloussanomien.fi/?page=showSingleNews&newsID=200614367>

Saaranen-Kauppinen, A. & Puusniekka, A. 2006. KvaliMOTV - Menetelmäopetuksen tietovaranto. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto. Viitattu 5.11.2011.

http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/kvali/L3_3.html

Sosiaalinen luototus. 2011. Jyväskylän kaupungin sosiaali- ja terveystalot. N.d. Viitattu 22.10.2011.

<http://www.jyvaskyla.fi/sote/sosiaalinentuki/sosiaalinenluototus/luotontarkoitukset>

Suomen Pienlainayhdistyksen eettiset säännöt. 2009. Suomen pienlainayhdistyksen eettiset säännöt. N.d. Viitattu 11.10.2011.

<http://www.pienlainayhdistys.fi/?pageid=4>

Suomen Pienlainayhdistyksen jäsenet. 2011. Jäsenet luotonantajarekisterinumeroinneen. 2011. Viitattu 11.10.2011. <http://www.pienlainayhdistys.fi/?pageid=2>

Suomen Pienlainayhdistyksen tiedote. 2011. Valitse luotettava rekisteröity luotonantaja. 26.1.2011. Viitattu 11.10.2011.

<http://www.pienlainayhdistys.fi/?pageid=3&newsid=28>

Sydänmaanlakka, R. 2011. Kulutusluotot kuormittavat. Suur-Jyväskylän lehti 7.9.2011, 7.

Talousvaliokunta kiirehtii lainsäädännöllisiä toimenpiteitä pikaluotoista. 2006. Talousvaliokunnan tiedote. 12.10.2006. Viitattu 24.8.2011. http://www.eduskunta.fi/ajankohtaista_tiedotearkisto_10/2006

TaVM 13/2009 vp. Talousvaliokunnan mietintö: Hallituksen esitys laeiksi kuluttajansuojalain 7 luvun, rikoslain 36 luvun 6 §:n ja korkolain 4 §:n muuttamisesta.

7.10.2009. Viitattu 26.8.2011.

http://www.eduskunta.fi/faktatmp/utatmp/akxtmp/tavm_13_2009_p.shtml

TaVM 10/2010 vp. Talousvaliokunnan mietintö: Hallituksen esitys laeiksi kuluttajansuojalain muuttamisesta ja eräiden luotonantajien rekisteröinnistä sekä eräiksi niihin liittyviksi laeiksi. 11.5.2010. Viitattu 24.10.2011.

http://www.eduskunta.fi/faktatmp/utatmp/akxtmp/tavm_10_2010_p.shtml

Tiivistelmä tekstiviestivippeihin liittyvistä seikoista. 2006. Tiivistelmä tekstiviestivippeihin liittyvistä seikoista sekä kuluttajaviraston toimenpiteistä ja toimintamahdollisuuksista.

suuksista. 19.9.2006. Viitattu 26.8.2011.

<http://www.kuluttajavirasto.fi/File/e5da5f0c-32fc-4248-94ab-1ffbe168e84e/Tiivistelm%C3%A4%20tekstiviestivippeihin%20liittyvist%C3%A4%20seikoista.pdf>

TPA 59/2007 vp. Toimenpideoite: pikaluottotoiminnan käytäntöjen muuttaminen. 17.12.2007. Viitattu 19.10.2011.

http://www.eduskunta.fi/faktatmp/utatmp/akxtmp/tpa_59_2007_p.shtml

Valkama, E., & Muttilainen, V. 2008. Maksuvaikeudet pikaluottomarkkinoilla. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen tutkimustiedonantoja 86. Viitattu 26.8.2011.

<http://www.optula.om.fi/Oikeapalsta/Haku/1224166670030>

Yrittäjä & tekstiviestilainojen perussäännöt -opas. 2007. Kuluttajaviraston suosituksia ja hyviä käytäntöjä yrityksille. Viitattu 26.8.2011.

<http://www.kuluttajavirasto.fi/File/258e26c8-dd1f-4a5b-bfec549567be8ac7/Tekstiviestilainojen%20peruss%C3%83%C2%A4%C3%83%C2%A4nn%C3%83%C2%B6t.pdf>

LIITTEET

Liite 1 Haastattelulomakkeen kysymykset

Kuluttajansuojalain kulutusluottoja koskeva 7. luku uudistui kahdesti vuonna 2010.

Miten lain muutokset näkyvät omassa työssänne?

Minkälaisia yhteydenottoja pikavippien osalta organisaatioonne tulee nyt lain muutoksen jälkeen?

Miten yhteydenotot eroavat ennen lain uudistusta tapahtuneista yhteydenotoista?

Miten pikavippiyritysten toiminta on muuttunut lain uudistuksen jälkeen? Tulisiko toiminnan vielä muuttua? Miten?

Kuluttajansuojalain 7. lukuun tuli kaksi kertaa muutoksia vuonna 2010. Tulisiko pikavippeihin liittyvää lainsäädäntöä vielä muuttaa? Miten?

Miten seuraavat lakimuutokset parantavat mielestänne kuluttajan asemaa pikavippimarkkinoilla?

- Todellisen vuosikoron ilmoittaminen:

- Kielto maksaa pikavippiä kuluttajalle klo 23-7 välisenä aikana:
- Asiakkaan vahva tunnistaminen:
- Velvollisuus hyvään luotonantotapaan:
- Pikavippiyritysten rekisteröiminen luotonantorekisteriin:

Miten lain muutos käytännössä vaikutti pikavippien markkinointiin?

Miksi pikavippejä mielestänne tarvitaan?

Miten kuluttajan toimintaa tulisi mielestänne ohjata viranomaislähtöisesti, jotta voitaisiin välttää ylivelkaantuminen?

Julkisuudessa on puhuttu sosiaalisesta luototuksesta ja sen tarpeellisuudesta - mitä mieltä olette tästä?

Keskusteluissa on ollut myös positiivisen luottorekisterin käyttöönotto. Minkälaisia ajatuksia tämä tuo?

Vapaa sana:

Kiitos vastauksistanne!